

Opasnost od bijega kao osnova za određivanje istražnog zatvora

Peti, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:482688>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
Katedra za kazneno procesno pravo

Lucija Peti

Opasnost od bijega kao osnova za određivanje istražnog zatvora

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: prof. dr. sc. Elizabeta Ivičević Karas

Zagreb, 2024.

Izjava o izvornosti

Ja, Lucija Peti, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Lucija Peti

Sadržaj:

1. UVOD	1
2. OPĆENITO O ISTRAŽNOM ZATVORU	3
2.1. Pojam istražnog zatvora.....	3
2.2. Načela razmjernosti i zakonitosti	5
2.3. Pravni izvori	7
2.3.1. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.....	7
2.3.2. Ustav Republike Hrvatske.....	9
2.3.3. Zakon o kaznenom postupku.....	12
3. POJAM OPASNOSTI OD BIJEGA	13
3.1. Što se može smatrati bijegom.....	13
3.2. Posebnosti u odnosu na ostale istražnozatvorske osnove.....	15
4. ALTERNATIVNE MJERE	17
4.1. Jamstvo	17
4.2. Mjere opreza	20
5. SUDSKA PRAKSA	23
5.1. Nepoznato boravište	23
5.2. Strano državljanstvo	25
5.3. Dvojno državljanstvo.....	28
5.4. Europski uhidbeni nalog.....	29
5.5. Izručenje	31
6. ZAKLJUČAK	32
7. LITERATURA.....	33

1. UVOD

Istražni zatvor jedna je od mjera osiguranja okrivljenikove prisutnosti u kaznenom postupku. Postoji više osnova radi kojih se može odrediti mjera istražnog zatvora, no u ovom radu obrađivat će se članak 123. stavak 1. točka 1. Zakona o kaznenom postupku, a to je opasnost da će se okrivljenik kriti ili pobjeći, odnosno kraće – opasnost od bijega. Istražni zatvor vrlo je stroga mjera, koja zadire u niz ljudskih prava i temeljnih sloboda okrivljenika, i ne smije ju se primjenjivati ukoliko postoje blaže mjere kojima bi se osigurala prisutnost osiguranika, sa ciljem da se u kaznenom postupku ljudska prava i temeljne slobode ograničavaju ako je to stvarno nužno. Zbog toga će se najprije razmotriti relevantni međunarodnopravni standardi, odnosno Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, uključujući praksu Europskog suda za ljudska prava kroz koju se konvencijsko pravo razvija.

Postoji li opasnost od bijega, utvrđuje se na temelju konkretnih okolnosti pojedinog slučaja. Bijegom se može smatrati više okolnosti. Primjerice, osoba koja nije dostupna na adresi, a zna da se protiv nje vodi kazneni postupak, vrlo vjerojatno može se smatrati osobom u bijegu. Također, osoba koja ima strano državljanstvo mogla bi imati više interesa za bijeg od domaćih državljana. Sve to treba se zaključiti uzimajući u obzir osobne i obiteljske prilike, socijalne veze, imovinsko stanje i slične motive koji bi okrivljenu osobu mogli potaknuti na bijeg. Budući da je svaka osoba različitih privatnih okolnosti i okruženja, potrebno je u svakom konkretnom slučaju dobro proučiti i obrazložiti zbog čega se može smatrati da bi osoba mogla pobjeći, jer takav zaključak dovodi do ograničavanja prava i sloboda okrivljenika.

U radu će se razmotriti i alternativne blaže mjere, kojima se također može uspješno otkloniti opasnost od bijega. To su neke od mjera opreza, budući da nemaju sve svrhu otklanjanja opasnosti od bijega. Osim toga, proučit će se i institut jamstva kao mjera za koju je specifično da se može izreći samo radi zamjene istražnog zatvora kada je određen radi opasnosti od bijega. Protiv posebno osjetljivih skupina (trudne žene, osobe sa tjelesnim nedostacima, osobe sa navršениh 70 godina), kao alternativa istražnog zatvora može se izreći i istražni zatvor u domu, ali ta alternativa nije ograničena samo na opasnost od bijega te ju je moguće odrediti i kada postoje ostale istražnozatvorske osnove. Velik dio rada posvetit će se analizi sudske prakse, odnosno sudskih rješenja o određivanju ili produljenju istražnog zatvora radi opasnosti od bijega, a zatim zamjenom istražnog zatvora mjerama opreza i institutom jamstva. Analiza sadrži sudsku praksu u posljednje tri godine, a sastoji se od rješenja županijskih sudova i

Visokog kaznenog suda Republike Hrvatske. Presude su bile odabrane prema sudskim obrazloženjima kojima je bilo utvrđeno postojanje opasnosti od bijega. Korištenjem pretraživača Vrhovnog suda Republike Hrvatske fokus je bio na pronalasku najčešćih okolnosti zbog kojih se određuje istražni zatvor ili alternativne mjere, a to su nepoznato boravište, strano ili dvojno državljanstvo, sa kratkim osvrtom na izručenje i europski uhidbeni nalog koji su također često bili dio analiziranih predmeta.

2. OPĆENITO O ISTRAŽNOM ZATVORU

2.1. Pojam istražnog zatvora

Istražni zatvor jedna je od mjera osiguranja prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku, koja je popisana Zakonom o kaznenom postupku (dalje: ZKP)¹. Istražni zatvor je tzv. krajnja mjera osiguranja prisutnosti kojom se okrivljeniku, odnosno osumnjičeniku u kaznenom postupku oduzima sloboda, a stoga je ta mjera ujedno i najteža mjera pa ju je potrebno vrlo oprezno primjenjivati, samo u iznimnim slučajevima². Iako mnogi istražni zatvor poistovjećuju s kaznom zatvora, to su dva različita instituta koji imaju različiti cilj i svrhu. Kao što je već rečeno, svrha istražnog zatvora je osiguranje prisutnosti okrivljenika, odnosno osumnjičenika tijekom kaznenog postupka, a određuje se prije ili tijekom kaznenog postupka. Može ju odrediti samo sud pod posebno propisanim zakonskim pretpostavkama. Zatvor je kazna te istražni zatvor nipošto ne smije preuzeti svrhu kazne koja se ostvaruje nakon (pravomoćne) sudske presude.³ Kao što je rečeno, mjera istražnog zatvora u niti jednom slučaju ne može predstavljati kaznu, kao što ju predstavlja kazna zatvora. Zbog toga je propisan i članak 122. stavak 4. ZKP, s općim odredbama o istražnom zatvoru koji propisuje da čak i ako i dalje postoje okolnosti radi kojih je istražni zatvor određen, neće se moći produljiti odnosno odrediti ukoliko je najdulje moguće vrijeme istražnog zatvora, propisano člankom 133. ZKP već isteklo. Vrlo je važno zato uvijek imati na umu da se svrha istražnog zatvora u mnogočemu razlikuje od svrhe zatvora.⁴

Za određivanje istražnog zatvora propisane su točno određene materijalne pretpostavke, odnosno osnove za određivanje, koje moraju biti kumulativno ispunjene. Prva, opća osnova je to da mora postojati određen stupanj vjerojatnosti da je osoba počinila kazneno djelo – osnovana sumnja. U sudskoj praksi to se naziva i opći zakonski uvjet, za kojeg je karakteristično da mora postojati u svakom slučaju kada se određuje istražni zatvor.⁵

U vezi s osnovanom sumnjom, ona predstavlja viši standard vjerojatnosti da je osoba počinila kazneno djelo u odnosu na osnove sumnje. Budući da istražni zatvor može potrajati

¹ Zakon o kaznenom postupku (pročišćeni tekst zakona, Narodne novine, 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22).

² Krapac, D.; Kazneno procesno pravo, Institucije, knjiga I., VIII. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine (2020), str. 381.

³ Kos, D. (2021). Istražni zatvor krajnja mjera osiguranja prisutnosti okrivljenika, a ne kazna, https://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/DKos_24Istrazni-zatvor-KRAJNJA-MJERA-OSIGURANJA.pdf, pristupljeno 1. travnja 2024.

⁴ Bitanga, M.; Bilušić, I. (2021). Opasnost od ponavljanja djela i određivanje istražnog zatvora—iudex, quo vadis?, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, 28(2), str. 266.

⁵ Krapac, D., *op. cit.* u bilj. 2, str. 384.

određeno vrijeme, a uvijek je potreban standard osnovane sumnje, sud se može naći pred zahtjevnom zadaćom prilikom svakog obrazloženja potrebe za istražnim zatvorom. U vrijeme kada se osobi može izreći mjera istražnog zatvora, može istovremeno teći istraga ili rasprava na sudu. U tim stadijima pribavljaju se i predlažu sudu dokazi odnosno izvođenje dokaznih radnji, može doći do pitanja zakonitosti već izvedenih dokaza što sve može utjecati na kvalitetu kompletne dokazne građe cijelog postupka. Zbog toga sud uvijek mora vrlo dobro paziti pri utvrđenju i obrazloženju osnovane sumnje prilikom izricanja mjere istražnog zatvora, dakle ne samo kod opasnosti od bijega. To vrijedi i za obveznu sudsku kontrolu kada je potrebno utvrditi egzistiraju li i dalje uvjeti za primjenu te mjere ili kada se predlaže ukidanje. Stoga već kod prve, opće osnove za izricanje mjere istražnoga zatvora, analiza i dinamički pristup suda neophodan je za pravilno i zakonito utvrđivanje te mjere.⁶

Druga pretpostavka je da mora postojati barem jedna od vrsta opasnosti koju istražnim zatvorom namjeravamo spriječiti, a njih nazivamo istražnozatvorski razlozi (*causae arresti*).⁷ Istražnozatvorski razlozi taksativno su nabrojani u Zakonu o kaznenom postupku, a u ovome radu analizirati će se točka 1., odnosno opasnost od bijega. Naravno, u praksi je čest slučaj prisutnosti više istražnozatvorskih razloga odjednom.

Istražni zatvor određuje se, odnosno produljuje pisanim rješenjem suda, koje donosi sudac istrage na prijedlog državnog odvjetnika, do podnošenja optužnice, a optužno vijeće nakon podnošenja optužnice do potvrđivanja optužnice. Nakon potvrđivanja optužnice tu ulogu preuzima raspravni sud, odnosno žalbeni sud do pravomoćnosti presude.⁸

Važno je uvijek imati na umu da je istražni zatvor isključivo preventivnog karaktera. Mjera je vrlo osjetljiva, s aspekta zaštite ljudskih prava i sloboda, jer se njome ograničava odnosno oduzima sloboda pojedinca, a sve prije nego li je pravomoćnom sudskom presudom potvrđena krivnja i počinjenje kaznenog djela. Naime, sve do pravomoćnosti presude vrijedi pretpostavka nedužnosti.⁹ Pretpostavka nedužnosti proklamirana je već u prvom članku Zakona o kaznenom postupku, kao opće načelo te propisuje da se zakonom utvrđuju pravila kojima se osigurava da nitko nedužan ne bude osuđen, dok se počinitelju kaznenog djela izrekne kazna ili mjera uz zakonske uvjete i na temelju zakonito provedenog postupka pred nadležnim tijelom. Stavak drugi osigurava da se kazneni postupak i progon mogu voditi, ali i završiti samo prema

⁶ Bitanga, M.; Bilušić, I., *op. cit.* u bilj. 4, str. 252.-254.

⁷ Krapac, D., *op. cit.* u bilj. 2, str. 385.

⁸ Zakon o kaznenom postupku, čl. 127.

⁹ Bitanga, M.; Bilušić, I., *op. cit.* u bilj. 4, str. 255.-256.

pravilima i uvjetima propisanim zakonom.¹⁰ U vezi s time, ne ulazeći u analizu svih načela kaznenog procesnog prava, za izricanje mjere istražnog zatvora uobičajeno se, kao posebno važna, ističu načela zakonitosti i razmjernosti.

2.2. Načela razmjernosti i zakonitosti

Budući da je istražni zatvor mjera prisile kojom se zadire u osnovna ljudska prava, pri njegovom određivanju potrebno je pridržavati se određenih načela. Načela su potrebna radi boljeg razumijevanja procesnih pravila i kako bi zakonodavac uskladio učinkovitost i svrhu kaznenog postupka, a sve zbog potrebe zaštite prava građana od mogućih povreda tijekom kaznenog postupka.¹¹ Postoji više vrlo važnih načela u kaznenom procesnom pravu koja su općenita i sastavni dio svakog postupka. Međutim u vezi s određivanjem istražnog zatvora, dva su načela posebno važna jer određuju granice postupanja prilikom ograničavanja ljudskih prava i sloboda, a do kojih primjenom mjere istražnog zatvora neizbježno dolazi. Riječ je o načelu razmjernosti i načelu zakonitosti. Međutim, u vezi s određivanjem istražnog zatvora, dva su načela posebno važna jer određuju granice postupanja prilikom ograničavanja ljudskih prava i sloboda, a do kojih primjenom mjere istražnog zatvora neizbježno dolazi. Riječ je o načelu razmjernosti i načelu zakonitosti.

Načelo razmjernosti definirano je Zakonom o kaznenom postupku, a uporište se nalazi i u Ustavu Republike Hrvatske (dalje: Ustav).¹² Sam pojam razmjernosti ne spominje se u Europskoj Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: Europska konvencija ili Konvencija),¹³ no njegovu važnost izveo je Europski sud za ljudska prava kroz svoju praksu povezujući ga sa pretpostavkom okrivljenikove nedužnosti i pravom na osobnu slobodu.¹⁴ Načelo postavlja kriterije koje je potrebno ispuniti da bi se istražni zatvor, ali i sve ostale prisilne mjere mogle smatrati usklađenima sa zaštitom ljudskih prava i temeljnih sloboda.¹⁵ Ti kriteriji su: nužnost, uravnoteženost i prikladnost. Primjerice, kriterijem nužnosti pripisuje se da mjera prisile mora biti najblaža moguća, ako osigurava svrhu zbog koje se izriče. Tako se osiguranje

¹⁰ Zakon o kaznenom postupku, čl. 1.

¹¹ Krapac, D., *op. cit.* u bilj. 2, str. 83.

¹² Ustav Republike Hrvatske (pročišćeni tekst NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14).

¹³ (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (pročišćeni tekst MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17).

¹⁴ Đurđević, Z.; Tripalo, D. (2006). Trajanje pritvora u svjetlu međunarodnih standarda te domaćeg prava i prakse, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 13(2), str. 556.

¹⁵ Krapac, D., *op. cit.* u bilj. 2, str. 383.–390.

prisutnosti okrivljenika ne može omogućiti isključivo istražnim zatvorom kao najstrožom mjerom, nego i alternativnim mjerama poput mjera opreza ili jamstva.¹⁶

Već u prvoj glavi Zakona o kaznenom postupku navedena su opća načela, a za načelo razmjernosti posebno je bitan članak 4. ZKP-a prema kojemu svaka radnja ili mjera ograničenja prava ili slobode, a koja ima temelj u tome zakonu, mora biti razmjerna naravi potrebe tog ograničenja i to u svakom pojedinačnom slučaju. Sud i druga tijela pri tim radnjama ili mjerama moraju po službenoj dužnosti paziti da ne primjene težu mjeru ako se jednaka svrha može postići sa blažom. Trajanje im mora biti ograničeno na najkraće nužno vrijeme.¹⁷ Načelo je najjasnije definirano u čl. 95. ZKP-a, u odredbi koja se primjenjuje za sve mjere osiguranja prisutnosti okrivljenika. Tom odredbom nalaže se sudu da prilikom odlučivanja o mjerama opreza, odnosno istražnom zatvoru, po službenoj dužnosti pazi da se ne primjenjuje teža mjera ukoliko se jednaka svrha može postići blažom. U stavku dva nalaže se da sud po službenoj dužnosti ukine istražni zatvor (ili mjere) kada prestanu zakonski uvjeti za primjenu ili da ih zamjeni blažom mjerom ako se time može postići jednaka svrha. Takva odredba vrlo je bitna jer se njome nalaže vrlo kritičko postupanje pri oduzimanju slobode i poštovanje načela razmjernosti koje nalaže da je mjera istražnog zatvora iznimna, krajnja i nužna, a uvijek supsidijarna u odnosu na ostale mjere opreza u širem smislu.¹⁸ Načelo razmjernosti iznimno je bitno i stoga ga je važno uvijek uzimati u obzir prilikom tumačenja ostalih odredaba ZKP-a o trajanju i izricanju mjera opreza u širem smislu. U nekim sudskim odlukama krivo se tumačio primjerice prestanak jamstva, ne uzimajući u obzir upravo to načelo i spomenutu odredbu, te se prestanak jamstva vezao samo uz taksativno određene slučajeve u ZKP-u, dok je s druge strane ispravno bilo sudsko obrazloženje prema kojemu se jamstvo kao alternativa istražnom zatvoru, mora ukinuti čim prestanu i sami razlozi za primjenu mjere istražnog zatvora.¹⁹

Načelo zakonitosti je, uz načelo diobe vlasti te konstitucionalizaciju temeljnih prava i sloboda građana, jedno od tri državna načela koja su prisutna u zemljama kontinentalne Europe. Može imati više značenja, no u kaznenom procesnom pravu sastoji se u zahtjevu da svi zahvati države u prava i slobode pojedinaca moraju imati uporište u zakonu. Tako u Republici Hrvatskoj Ustav propisuje jamstva osobne slobode, odredbe o pritvoru, pravu na jamstvo, pretpostavku nedužnosti i mnoge druge temeljne prava i slobode, a koje treba promatrati i u kontekstu

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ Zakon o kaznenom postupku, čl. 4.

¹⁸ Horvat, L.; Drenški Lasan, V. (2009). Istražni zatvor, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 16(2), str. 587.

¹⁹ Martinović, I.; Bonačić, M. (2015). Jamstvo kao zamjena za istražni zatvor: otvorena pitanja, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 22(2), str. 432.

odredbe 16. Ustava prema kojemu se te slobode i prava mogu ograničiti samo zakonom, radi zaštite slobode i prava drugih, pravnog poretka, javnog morala i zdravlja, pri čemu svako ograničenje mora biti razmjerno naravi potrebe u svakom pojedinom slučaju, sukladno načelu razmjernosti. Pravosudnim tijelima je zabranjeno sve što nije izričito dozvoljeno, što znači da je potrebno imati uporište u zakonu, a odluku mora donijeti sud na temelju zakona, sve u skladu sa spomenutim načelom razmjernosti. Neki teoretičari načelo zakonitosti u kaznenom postupku opisuju kraticom *nullus actus sine lege* – nema radnje kaznenog postupka bez zakona.²⁰

Načelo zakonitosti propisano je i Europskom konvencijom, koja u članku 5. stavku 3. propisuje da svako lišenje slobode mora biti u skladu sa zakonski propisanim postupkom i biti zakonito. Prema Europskom sudu u presudi Bizzoto protiv Italije iz 1989. godine, pravna sigurnost temelji se na vladavini prava i svako lišenje slobode mora proizlaziti iz zakona, biti izvršeno putem nadležnog tijela i ne smije biti arbitrarno. Stoga je iznimno važno da zakon bude kvalitetan, dovoljno precizan i predvidljiv, kako bi se izbjegle sve opasnosti od arbitrarnog odlučivanja, koje je suprotno načelu zakonitosti.²¹

2.3. Pravni izvori

2.3.1. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Mjera istražnog zatvora nužno za sobom povlači ograničenje temeljnog ljudskog prava na slobodu. Pravo na slobodu regulirano je u mnogim međunarodnim aktima te je bilo prepoznato još 1215. godine u dokumentu Magna Carta, mnogim važnim dokumentima kroz povijest, a zatim i u američkom te francuskom ustavu iz 18. stoljeća.²² Danas je na međunarodnoj, odnosno regionalnoj razini regulirano u Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Vijeća Europe. Konvencija se smatra najvažnijim izvorom prava za uređenje sustava pritvora, odnosno istražnog zatvora u cijeloj Europi. Praksa Europskog suda za ljudska prava koja tumači konvencijske odredbe s obvezujućim učinkom na države potpisnice, također je vrlo značajan izvor pritvorskog prava u svim državama Vijeća Europe.²³

Pravo na slobodu regulirano je člankom 5. Konvencije, koji propisuje da svatko ima pravo na slobodu i osobnu sigurnost te da se slobode može lišiti samo u postupku propisanim zakonom i u taksativno nabrojenim slučajevima u Konvenciji, a to su: zatvor u skladu sa

²⁰ Krapac, D., *op. cit.* u bilj. 2, str. 33.-35.

²¹ Horvat, L.; Drenški Lasan, V., *op. cit.* u bilj. 18, str. 587.-588.

²² *Ibid.*, str. 583-584.

²³ Đurđević, Z.; Tripalo, D., *op. cit.* u bilj. 14, str. 553.

zakonom nakon presude suda, zakonito uhićenje ili pritvor zbog nepoštivanja sudskog naloga kako bi se osigurala zakonski propisana obveza, odnosno radi dovođenja ako postoji osnovana sumnja da je počinjeno kazneno djelo ili je razumno vjerovati da je to nužno zbog sprječavanja izvršenja kaznenog djela ili bijega nakon počinjenja kaznenog djela. Tako pritvorena ili uhićena osoba mora se u najkraćem roku izvesti pred tijelo sudbene vlasti, u razumnom roku biti suđena ili oslobođena do suđenja, a puštanje na slobodu može se uvjetovati jamstvom. Osim još nekoliko propisanih slučajeva, spominje se i uhićenje ili pritvor osobe protiv koje je u tijeku postupak izručivanja.²⁴ Važan je i članak 18. Konvencije koji određuje da se ograničenja sloboda i prava, a dopuštena su Konvencijom, mogu primjenjivati samo u svrhe za koje su propisana.²⁵ Bitno je napomenuti da prava u Europskoj konvenciji nisu zatvorenog niza već je sadržaj tih prava otvoren za sudska tumačenja i moguće dodavanje drugih povezanih prava, koja nisu taksativno nabrojena u Konvenciji. Zbog toga je vrlo važno da se istražnozatvorske osnove i njihova primjena uvijek tumače u kontekstu Europske konvencije, ali možda još i važnije, prakse Europskog suda za ljudska prava. Europski sud razvio je mnoga načela kroz svoju praksu, a u vezi s istražnim zatvorom. Najvažnija su opravdanost mjere istražnog zatvora, utvrđivanje razloga za istražni zatvor i njegovo trajanje. Sud uvijek naglašava da se tijekom cijelog trajanja kaznenog postupka i pri svakoj odluci odnosno rješenju kojim se istražni zatvor određuje odnosno produljuje, mora voditi računa o svrsi, a to je osiguranje prisutnosti okrivljenika, kao i o načelu razmjernosti, primjeni blažih mjera čim se za to ukaže mogućnost te da mjera istražnog zatvora uvijek mora biti krajnja i iznimka.²⁶

Europski sud svojom praksom i tumačenjima donio je i još uvijek donosi jako veliki doprinos uređenju materije istražnog zatvora, kao primjerice u presudi Bevc protiv Hrvatske, postupajući po prigovoru optuženog da mu je ograničena sloboda kretanja i napuštanje teritorija Republike Hrvatske, zbog mjere oduzimanja putne isprave te obveze javljana sucu jednom mjesečno.²⁷ Mjere su bile određene umjesto istražnog zatvora zbog postojanja osobitih okolnosti koje bi mogle upućivati da će osoba pobjeći, odnosno zbog postojanja osnove za određivanje istražnog zatvora radi opasnosti od bijega. Sud je na kraju zahtjev utvrdio nedopuštenim zbog toga što je optuženi smatrao da izrečene mjere opreza nisu bile utemeljene na zakonu. Problematika je bila u tome što je promjenom zakonodavstva došlo do promjene naziva, odnosno opisa kaznenog djela koje mu se stavljalalo na teret (lihvarski ugovori) i bilo je

²⁴ (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, čl. 5.

²⁵ (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, čl. 5.

²⁶ Bitanga, M.; Bilušić, I., *op. cit.* u bilj. 4, str. 248.–249.

²⁷ Europski sud za ljudska prava, Nino Bevc protiv Hrvatske, zahtjev br. 36077/14, od 4. lipnja 2020.

potrebno preispitati postojanje pravnog kontinuiteta kako bi se moglo suditi. Zaključeno je da je pravni kontinuitet postojao, iako Državno odvjetništvo nije odmah prekvalificiralo djelo po stupanja na snagu novog zakona. Stoga je Sud zaključio da su mjere opreza bile zakonito određene. Sud je u presudi objasnio vlastitu ulogu, koja nije u tome da zamijeni nacionalne sudove pri ocjenjivanju činjenica i pravnoj kvalifikaciji činjenica, već nacionalni sudovi imaju prvenstvo tumačenja nacionalnih zakona. Europski sud svoju ulogu svodi na utvrđivanje jesu li učinci tumačenja, koja provode nacionalni sudovi, u skladu sa Europskom Konvencijom. U vezi pitanja zakonitosti, sud se pozivao na već vlastitu ustaljenu praksu, primjerice na predmet *De Tommaso protiv Italije*, te tumači kako se u vezi sa zakonitosti treba pozvati na opća načela zakonitosti iz Europske Konvencije.²⁸

Republika Hrvatska kao potpisnica obvezna je prema prvom članku Konvencije uskladiti svoje zakonodavstvo sa spomenutim odredbama, odnosno sa cijelom Konvencijom, zbog toga što su sve države potpisnice dužne osigurati nacionalnim zakonodavstvom svakoj osobi prava i slobode koje su zajamčene Konvencijom.²⁹ U Republici Hrvatskoj, usklađenost s Konvencijom provedena je prvenstveno Ustavom Republike Hrvatske, kao najvišim pravnim aktom države, a zatim i Zakonom o kaznenom postupku kao temeljni propisom koji regulira kazneni proces, a time i mjeru istražnog zatvora.

2.3.2. Ustav Republike Hrvatske

Ustav Republike Hrvatske najviši je zakonodavni akt, koji je po pravnoj snazi nalazi iznad Europske konvencije i svih zakona, dakle i Zakona o kaznenom postupku. U vezi sa spomenutim načelom razmjernosti bitna je odredba čl. 16. st 2. Ustava koja propisuje da svako ograničenje slobode ili prava mora biti razmjerno naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju. Može se primijetiti da se to načelo ne odnosi samo na kazneni postupak već i na svaki postupak u kojemu bi moglo doći do primjene prisile prema građanima.³⁰ Pravo na slobodu također je zaštićeno u članku 22. Ustava, prema kojemu je, slijedeći Europsku konvenciju, propisano da se sloboda može ograničiti ili oduzeti samo kada je to propisano zakonom, a o tome će odlučiti sud.³¹ Iako u Ustavu ne postoji termin „istražni zatvor“, na njega se odnose odredbe o „pritvoru“, kojih nema puno budući da Ustav razradu uređenja istražnog

²⁸ Europski sud za ljudska prava, *Nino Bevc protiv Hrvatske*, zahtjev br. 36077/14, od 4. lipnja 2020.

²⁹ Horvat, L.; Drenški Lasan, V., *op. cit.* u bilj. 18, str. 585.

³⁰ Krapac, D., *op. cit.* u bilj. 2, str. 310.

³¹ Ustav Republike Hrvatske, čl. 22.

zatvora ostavlja zakonodavcu. Zato treba imati na umu da su Ustav i međunarodni ugovori nastali prije uvođenja termina istražni zatvor, te se njihove odredbe koje govore o pritvoru odnose na istražni zatvor.³² Danas se u hrvatskom zakonodavstvu termin „pritvor“ odnosi na mjeru kratkotrajnog oduzimanja slobode koju određuje državni odvjetnik.³³

U vezi sa načelom zakonitosti, Ustav u članku 19. proklamira da svi pojedinačni akti tijela državne uprave i tijela javnih ovlasti moraju biti utemeljeni na zakonu, a jamči se sudska kontrola takvih akata. U vezi s time, zajamčeno je i pravo na žalbu protiv akata u prvom stupnju donesenih pred sudom, koje može biti isključeno ukoliko je osigurana druga pravna zaštita.³⁴ Prema Ustavu, nitko ne može biti pritvoren bez pisanog, sudbenog i zakonski utemeljenog naloga, a svaka pritvorena osoba ima se pravo žaliti sudu koji će bez odgode odlučiti o zakonitosti oduzimanja slobode. Pritvorena osoba je Ustavom zajamčeno i pravo na jamstvo i mogućnost da se brani sa slobode.³⁵

Uz Ustav, važnu ulogu ima Ustavni sud kada, povodom ustavnih tužbi, odlučuje o navodnim povredama prava i sloboda čovjeka prilikom primjenjivanja mjera istražnog zatvora, ali i ostalih mjera kaznenog postupka, kojima dolazi do ograničavanja ljudskih prava i temeljnih sloboda. Tako primjerice odluka Ustavnog suda, U-III-5141/2011, od 06. prosinca 2011. obrazlaže koja je njegova uloga. Podnositelj ustavne tužbe smatrao je da su mu povrijeđena prava kada mu je rješenjem odbijen zahtjev za zamjenu istražnog zatvora jamstvom i mjerom opreza, kao i žalba na rješenje. Rješenje koje je obrazlagalo zašto se opasnost od bijega ne može zamijeniti mjerama opreza ili jamstva glasi:³⁶ "Prvenstveno treba reći da se radi o bivšem premijeru, dakle jednom od najviših državnih dužnosnika u RH koji ima rodbinu i brojne prijatelje u zemlji i svijetu. Notorno je da se radi o takvom socijalnom aspektu koji ukazuje na postojanje jakih veza u zemlji uz redovito ostvarivanje kontakata u inozemstvu. U tom svjetlu treba također sagledavati i činjenicu drugih postupaka koji se vode protiv I.S. i nije nebitno da su, u ovom trenutku, protiv njega podignute dvije optužnice, od kojih je jedna pravomoćna, što svakako predstavlja nove okolnosti koje se ne mogu zanemariti kod razmatranja navedenog zakonskog zatvorskog osnova. Ovdje se ne radi o korištenju činjenica iz drugih postupaka, već o konstatiranju postojanja tih postupaka, koji su pokrenuti u međuvremenu, što upotpunjuje sliku pri sagledavanju svih okolnosti koje mogu biti od utjecaja na postupanja osumnjičenika s

³² Josipović, I. (2008). Istražni zatvor vs. pritvor: Reforma ili restauracija, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 15(2), str. 915.-938.

³³ Krapac, D., *op. cit.* u bilj. 2, str. 378.

³⁴ Ustav Republike Hrvatske, čl. 18.-19.

³⁵ Ustav Republike Hrvatske, čl. 25.

³⁶ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-5141/2011, od 06. prosinca 2011.

aspekta zakonskih razloga relevantnih za primjenu mjere istražnog zatvora odnosno, u konkretnom slučaju, sagledavanju opasnosti od bijega. Sigurno je da se radi o okolnostima koje ohrabruju na bijeg, naročito s aspekta zapriječene i moguće izrečene kazne, a što ponovo valja povezati sa nespornim utvrđenjem suda da je XVI osumnjičenik već bježao i da je pitanje da li bi i kada isti bio dostupan pravosudnim tijelima RH da je taj bijeg uspješno realizirao. Nadalje, vrijeme od tri mjeseca provedeno u istražnom zatvoru ne može se smatrati duži vremenski period koji bi, za sada, bio od utjecaja na donošenje drugačije odluke suda dok, s druge strane, razlozi zbog kojih je I. S. prije toga proveo oko sedam mjeseci u ekstradiციjskom pritvoru, na što ukazuje obrana, stoje upravo na strani samog osumnjičenika te nisu od značaja za drugačije zaključivanje. Stoga, po ocjeni suca istrage, ne postoje uvjeti za izricanje mjere jamstva te neke od mjera opreza obzirom da su istaknute okolnosti takvog intenziteta da se postupak može neometano provesti isključivo primjenom mjere istražnog zatvora."³⁷ Ustavni sud je tužbu ocjenjivao s aspekta povrede temeljnog ljudskog prava na slobodu. Osvrnuo se da su pojedini prigovori podnositelja usmjereni na zahtjev da provjeri konstatacije redovnog suda o podnositeljevom bijegu iz zemlje kao pretpostavci za primjenu istražnog zatvora i da takva provjera činjenica ne može biti zadaća Ustavnog suda. Nadležnost Ustavnog suda je samo ispitivanje učinaka rješenja i mogućnost povrede prava na slobodu do koje bi tim učincima moglo doći.³⁸ Ustavni sud utvrdio je da je odluka o jamstvu utemeljena na istim činjenicama kojima je redovni sud obrazložio postojanje opasnosti od bijega – jedino što je pridodao je okolnost da sada postoje dvije optužnice od kojih je jedna pravomoćna.³⁹ Za tezu o brojnim prijateljima u inozemstvu, Ustavni sud je zaključio da nije sagledana u današnjem vremenu, već se na tu činjenicu referiralo u kontekstu podnositelja tužbe kao bivšeg premijera, ali ne i njegovog položaja unutar tog kruga prijatelja i danas.⁴⁰ Ustavni sud upozorio je da je prema ZKP-u obveza suda s jednakom pažnjom razmatrati činjenice koje okrivljeniku idu u korist, kao i da je dužnost suda razmotriti mogućnosti primjene drugih mjera osim istražnog zatvora. Svoju zadaću sud je smatrao obavljenom s utvrđenjem da navedeni razlozi u osporenim rješenjima nisu dostatni za ocjenu produljenja istražnog zatvora u skladu sa zakonom, s obzirom da je opasnost od bijega postala s vremenom neznatna, a što pokazuje i ponuđeno ozbiljno jamstvo vezano imovinom trećih osoba. Važna konstatacija odnosila se na nadležnost suda te zaključak da je do povrede prava na slobodu došlo, no da isključivu nadležnost u određivanju

³⁷ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-5141/2011, od 06. prosinca 2011.

³⁸ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-5141/2011, od 06. prosinca 2011.

³⁹ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-5141/2011, od 06. prosinca 2011.

⁴⁰ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-5141/2011, od 06. prosinca 2011.

istražnog zatvora ili mjera opreza može imati samo sudac istrage, čije odluke moraju biti donesene u svjetlu relevantnih okolnosti iz slučaja: "Međutim, nije na Ustavnom sudu da dalje odlučuje o tome treba li se podnositelja ustavne tužbe pustiti na slobodu bez ikakvih dodatnih mjera kojima bi se osigurala njegova prisutnost na suđenju ili je nužno takvu mjeru ili mjere odrediti. U slučaju procjene da je određena mjera u konkretnom slučaju potrebna ili da su određene mjere u konkretnom slučaju potrebne nije na Ustavnom sudu da odlučuje ni o tome koja bi to zakonska mjera zasebno ili koje bi to zakonske mjere zajedno bile "dostatne" za osiguranje prisutnosti podnositelja ustavne tužbe na suđenju."⁴¹ Ustavni sud je naposljetku odredio da rješenja protiv kojih je bila podnesena ustavna tužba prestaju važiti i vratio ih sucu istrage na ponovno odlučivanje o zamjeni istražnog zatvora drugom mjerom.⁴²

2.3.3. Zakon o kaznenom postupku

Prema Ustavu Republike Hrvatske slučajevi u kojima se nekome može oduzeti sloboda i odrediti istražni zatvor propisani su zakonom⁴³, točnije Zakonom o kaznenom postupku. Zakon o kaznenom postupku slijedi i načela postavljena Europskom konvencijom i Ustavom. Tako u svojoj Glavi I, ZKP propisuje važna načela zakonitosti, razmjernosti, pretpostavke nedužnosti, te mnoga druga, uz posebno navođenje prava okrivljenika, o kojima je već bilo riječi. Istražni zatvor, kao i alternativne mjere za osiguranje okrivljenikove prisutnosti, sadržani su u Glavi IX. Zakona. Zakon na početku određuje zajedničku odredbu, kojom je propisano da sud i druga tijela pri odlučivanju o mjerama moraju po službenoj dužnosti paziti da ne primjene težu mjeru ako se ista svrha može postići blažom mjerom. Po službenoj dužnosti moraju ih ukinuti ili ih zamijeniti blažom mjerom ako su prestali uvjeti za primjenu ili ako su pak nastupili novi uvjeti kojima se ista svrha može postići blažom mjerom. Primjerice, ako bi se istražni zatvor određen radi zbog opasnosti od bijega mogao zamijeniti nekom od mjera opreza, poput oduzimanja putne isprave, sud bi to bio dužan učiniti.⁴⁴

Zakon propisuje pet osnova radi kojih se može izreći istražni zatvor, a uz svaki od njih mora biti ispunjen osnovni uvjet, a to je postojanje osnovane sumnje da je osoba počinila kazneno djelo. ZKP nigdje ne sadrži određenje što se sve može smatrati bijegom, samo navodi da se osoba krije, ne može joj se utvrditi istovjetnost i slično.⁴⁵

⁴¹ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-5141/2011, od 06. prosinca 2011.

⁴² Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-5141/2011, od 06. prosinca 2011.

⁴³ Ustav Republike Hrvatske, čl. 22.

⁴⁴ Zakon o kaznenom postupku, čl. 98.

⁴⁵ Zakon o kaznenom postupku, čl. 123. st. 1. toč. 1.

Što se tiče opasnosti od bijega, ZKP na nekoliko mjesta propisuje posebne odredbe u vezi s bijegom, budući da se bijegom opstruira cijeli kazneni postupak. Zbog bijega se prema članku 223. ZKP može prekinuti istraga, a postoje i posebni postupci koji se provode ako optuženik pobjegne iz istražnog zatvora. Suđenje u odsutnosti može se provesti samo ako postoje osobito važni razlozi, a suđenje u stranoj državi nije moguće, odnosno izručenje nije moguće, optuženik je u bijegu ili nije dostižan pravosudnim tijelima. Bijeg optuženika može dovesti do raspisivanja tjeralice, objave, a zatim i međunarodne tjeralice. Sam istražni zatvor određuje se i produljuje pisanim rješenjem nadležnog suda, a propisani su uvjeti za sudsku nadležnost, ročište, ukidanje i trajanje. Zakon propisuje i alternativne mjere opreza, kao i jamstvo, kojima se zamjenjuje istražni zatvor radi opasnosti od bijega, a o kojim konkretnim odredbama će biti više riječi u poglavlju o alternativnim mjerama.⁴⁶ Zakon o kaznenom postupku važan je izvor prava, no uvijek treba imati na umu da se njegove odredbe moraju tumačiti u svjetlu načela postavljenih Europskom konvencijom i Ustavom.

3. POJAM OPASNOSTI OD BIJEGA

3.1. Što se može smatrati bijegom

Pojam bijega, odnosno opasnost od bijega nije izričito definirana Zakonom o kaznenom postupku. U članku 123. stavku 1., točki 1. ZKP navedeni su primjeri bijega, a to su da se osoba krije ili se ne može utvrditi njena istovjetnost. No, navedeni primjeri nisu navedeni taksativno, što otvara prostor tumačenju u sudskoj praksi.

Neki autori opasnost od bijega odnosno bijeg kao osnovu za određivanje istražnog zatvora nazivaju temeljnom osnovom, jer ako se okrivljenik nalazi u bijegu, vrlo je teško protiv njega provesti potreban kazneni postupak, odnosno ne bi ga se uopće moglo provesti.⁴⁷ U teoriji, možemo reći da se u bijegu nalazi okrivljenik koji prije ili nakon počinjenja djela pobjegne iz svog stana, a nije se uselio u novi stan. Isto tako, u bijegu je onaj tko nije zakonski prijavljen, ima lažno ime ili pak boravi na adresi koja je nedostupna, a sve kako bi izbjegao kazneno progon na duže vrijeme ili trajno. U bijegu je i osoba koja je otišla u stranu državu također kako bi postala nedostupna pravosudnim tijelima. To su sve slučajevi kada se okrivljenik već nalazi u bijegu. No, istražni zatvor određuje se ne samo kada je osoba u bijegu, već i kada postoje osobite okolnosti upućuju na to da će pobjeći. Stoga je bitno da sud predvidi opasnost od bijega dok je okrivljenik još uvijek u tom trenutku dostupan pravosudnim tijelima.

⁴⁶ Zakon o kaznenom postupku, čl. 124.

⁴⁷ Đurđević, Z.; Tripalo, D., *op. cit.* u bilj. 14, str. 570.

Postoji čitav niz okolnosti koje bi na to mogle upućivati, primjerice: učestala promjena boravišta i zaposlenja, upotreba lažnih dokumenata ili imena, nepostojanje obiteljskih, socijalnih ili profesionalnih veza sa državom, postojanje bliskih veza ili odnosa sa stranom državom, dvojno ili strano državljanstvo, okolnost da je okrivljena osoba bježala u prijašnjim postupcima, imovina okrivljenika, ali i težina zapriječene kazne za počinjeno djelo. Sve su to različite okolnosti iz kojih se prema pravilima iskustva, logički i razumno može očekivati da će okrivljena osoba pokušati pobjeći i postati nedostupna pravosudnim tijelima.⁴⁸

Njemačka teorija, primjerice, smatra da se skrivanje sastoji od subjektivnog i objektivnog djela. Subjektivna komponenta je namjera okrivljenika, može biti izravna ili neizravna, da omete tijek kaznenog postupka svojim ponašanjem. Objektivna komponenta sastoji se u tome da se nužne procesnopravne mjere ne mogu neometano provesti čak niti sredstvima prisile. Stoga je važno zaključiti da nije dovoljno postojanje samo jedne komponente da bi se mogao stvoriti zaključak da se osoba krije. U hrvatskoj praksi kriteriji su manje čvrsti, no sudovi uglavnom dolaze do zaključka da je osoba u bijegu tek nakon utvrđenja postojanja više različitih okolnosti.⁴⁹ U sudskoj praksi taj pojam uglavnom se veže uz okolnosti da okrivljenik ima dvojno državljanstvo, ili pak strano državljanstvo, a nešto manje često uz okolnosti da je okrivljena osoba nepoznatog boravišta. Ti slučajevi detaljno će se analizirati u petom poglavlju ovog rada. Jedno istraživanje Europske komisije pokazalo je da su građani drugih država članica Europske Unije, različitih od države u kojoj se nalaze u pritvoru odnosno istražnom zatvoru, puno duže i češće zatvoreni od okrivljenika koji su državljani te države članice. Objašnjenje povećane opasnosti od bijega u obrazloženjima sudova jest da je kod takvih osoba prisutan veći rizik od bijega zbog nedostatka socijalnih veza u državi u kojoj su pritvoreni, odnosno u kojoj bi bili eventualno pušteni na slobodu. Možemo stoga vidjeti da je takva praksa nejednakog tretmana građana različitih država članica uobičajena na području cijele Europske Unije, unatoč tome što je jedno od temeljnih načela i prava same Unije sloboda kretanja građana.⁵⁰

Razvidno je da se opasnost od bijega mora posebno tumačiti u svakom konkretnom slučaju. Više je okolnosti koje mogu upućivati na bojazan da bi osoba mogla pobjeći, ali to ne mora biti uvijek slučaj. Primjerice, ne bi bilo dovoljno da sama okolnost da osoba ima dvostruko državljanstvo automatski treba značiti da će i pobjeći, a može se utvrditi da je dostupna pravosudnim tijelima i surađuje tijekom kaznenog postupka. Europski sud za ljudska prava u

⁴⁸ *Ibid.*, str. 570.-571.

⁴⁹ Martinović, I.; Bonačić, M. *op. cit.* u bilj. 19, str. 427.

⁵⁰ Đurđević, Z.; Tripalo, D., *op. cit.* u bilj. 14, str. 566.-567.

presudi Kovačević protiv Hrvatske tumači kako se opasnost od bijega ne može procijeniti samo na osnovi težine kazne koja je zapriječena, već ju je potrebno potvrditi mnogim drugim relevantnim čimbenicima, posebno s obzirom na zanimanje, dom, karakter, moral, imovinu, obiteljske i sve ostale veze koju osoba ima sa državom. Zbog okolnosti da je okrivljeni srpski državljanin, bez prebivališta u Republici Hrvatskoj, te da Srbija ne izručuje svoje državljane u ovom slučaju istražni se zatvor nije mogao zamijeniti blažom mjerom, jer čak i da okrivljeni nije ponudio putovnicu, mogao je vrlo lako napustiti državu. U vezi s time bitno je napomenuti da se okrivljenik nalazio u bijegu već 14 godina, a nikada nije obavijestio pravosudna tijela gdje se nalazi. Sud se i u ovoj presudi pozivao na vlastitu praksu, pa tako i na predmet Bolech protiv Švicarske i Orban protiv Hrvatske. Sud u svakom slučaju upozorava na dužnost razmatranja alternativnih mjera. Razlozi za određivanje istražnog zatvora zbog opasnosti od bijega moraju biti relevantni i dostatni.⁵¹ Odgovor na pitanje što se može smatrati bijegom moguće je pronaći proučavajući sudsku praksu, a posebno presude Europskog suda za ljudska prava.

3.2. Posebnosti u odnosu na ostale istražnozatvorske osnove

Zakonom o kaznenom postupku definirane su četiri osnove za izricanje istražnog zatvora. Pored opasnosti od bijega, to su još koluzijska opasnost (opasnost da će okrivljenik uništiti ili sakriti dokaze, odnosno ometati kazneni postupak utjecajem na svjedoke, vještake, prikrivače ili sudionike), iteracijska opasnost (opasnost od ponavljanja djela, dovršetka pokušnog ili počinjenja težeg kaznenog djela), ako je istražni zatvor nužan radi neometanog postupka, a okolnosti djela posebno su teške i radi se o kaznenom djelu za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora ili ako okrivljenik koji je uredno pozvan izbjegava doći na raspravu.⁵² Istražni zatvor zbog opasnosti od bijega je tzv. fakultativni istražni zatvor, kao i svi ostali navedeni istražnozatvorski razlozi iz članka 123. stavka 1. ZKP-a. Jedini slučaj obveznog istražnog zatvora određen je stavkom 2. koji određuje da će se istražni zatvor uvijek odrediti odnosno produljiti ako je okrivljeniku izrečena kazna zatvora od pet godina ili više.⁵³ Međutim, ta (jedina) obvezna istražnozatvorska osnova nastala je upravo zbog straha zakonodavaca da bi osoba kojoj je izrečena teža kazna mogla pobjeći i postati nedostupna vlastima, stoga se i takva osnova može povezati sa bijegom.⁵⁴

⁵¹ Europski sud za ljudska prava, Nenad Kovačević protiv Hrvatske, zahtjev br. 38415/13, od 24. studenoga 2015.

⁵² Krapac, D., *op. cit.* u bilj. 2, str. 385.-390.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ Kos, D., *op. cit.* u bilj. 3.

Posebnost opasnosti od bijega kao osnove za određivanje istražnoga zatvora sastoji se i u alternativnim mjerama koje se mogu izreći kao zamjena, a često i zajedno. Riječ je o institutu jamstva, a o kojemu će biti još riječi u ovome radu. Jamstvo se, naime kao prema članku 102. ZKP-a može izreći samo umjesto mjere istražnog zatvora ako je ona donesena zbog opasnosti od bijega. Preostale tri istražnozatvorske osnove ne bi se mogle zamijeniti jamstvom, iako je to prema starijem zakonodavstvu bilo moguće. Nakon proučavanja relevantne sudske prakse, moguće je zaključiti da su najčešći razlozi određivanja istražnog zatvora radi opasnosti od bijega oni koji nisu uopće navedeni Zakonom o kaznenom postupku. Riječ je o okolnosti da je osoba strani državljanin, odnosno da ima dvojno državljanstvo ili da je nepoznatog boravišta. Iako te okolnosti nisu navedene, razvijene su kroz sudsku praksu, posebice praksu Europskog suda za ljudska prava.

Međutim, ako bismo htjeli usporediti sudsku praksu imajući u vidu preostale istražnozatvorske osnove, bilo bi problematično doći do svih dostupnih podataka. Naime, podatak o istražnozatvorskoj osnovi ne evidentira se kao statistički podatak, u smislu da se obrađuju podaci o sudskim presudama prema istražnozatvorskim osnovama. Potrebno je proučiti svaki spis zasebno. Trebala bi postojati takva mogućnost u sustavu eSpis, međutim neki autori koji su to i učinili došli su do zaključka da se ipak ne unose svi potrebni podaci, pa se stoga ne može sa sigurnošću utvrditi točan udio svake istražnozatvorske osnove, posebno jer se istražni zatvor može produžiti svaka dva mjeseca.⁵⁵ Da takav sustav sadrži sve potrebne evidencije, bilo bi lakše imati uvid u primjenu mjere istražnog zatvora i opasnosti od bijega kao osnovu koja je i tema ovog rada i brojčano ju moći usporediti sa ostalim osnovama. Taj podatak nije dostupan ni u Državnom zavodu za statistiku, ali neki autori su pregledom sudskih spisa utvrdili da osnova opasnosti od ponavljanja djela, koja se još naziva i iteracijska opasnost, daleko prednjači u odnosu na ostale osnove.⁵⁶

Zakon o kaznenom postupku opasnost od bijega pokušava spriječiti i člankom 106. kojim daje pravo svakoj osobi da spriječi bijeg osobe koja je zatečena u kaznenom djelu, ako se progoni po službenoj dužnosti, te da o tome odmah obavijesti policiju. Tako spriječenu osobu može se zadržati do dolaska policije.⁵⁷

⁵⁵ Bitanga, M.; Bilušić, I., *op. cit.* u bilj. 4, str. 247.

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ Zakon o kaznenom postupku, čl. 106.

4. ALTERNATIVNE MJERE

4.1. Jamstvo

Jamstvo je određeno u članku 102. Zakona o kaznenom postupku kao zamjena istražnom zatvoru ukoliko je okrivljeniku određen istražni zatvor zbog opasnosti od bijega. Prema ZKP-u, tako određen istražni zatvor može se ukinuti ako okrivljenik ili neka osoba za njega da jamčevinu, a okrivljena osoba mora obećati da se neće kriti i bez odobrenja napustiti svoje boravište. Uz jamstvo se može odrediti i mjera opreza, a ako sud ocijeni da jamstvo ne bi moglo zamijeniti istražni zatvor, sud mora navesti okolnosti zbog kojih smatra da to nije moguće.⁵⁸ U povijesti je jamstvo dugo vremena bila jedina alternativa istražnom zatvoru, određivalo se samo sa ciljem osiguranja prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku. Iako spada pod mjere prisile, jer se postavlja obvezu polaganja novaca i pravila ponašanja, a sve pod prijetnjom da će se ta novčana svota oduzeti kršeći nametnuta pravila ponašanja, jamstvo može biti isključivo dobrovoljno. Sve ostale mjere procesne prisile okrivljeniku se mogu nametnuti. Stoga, ukoliko okrivljenik ne preda jamčevinu ili ne pristane na jamstvo, ostat će u istražnom zatvoru.⁵⁹

Jamstvo je dakle zamjena za istražni zatvor i ne treba ga poistovjećivati s jamstvom kao pravom na puštanje na slobodu uz jamstvo, što je propisano u nekim državama.⁶⁰ Kroz institut jamstva realizira se načelo razmjernosti jer se na taj način ukida istražni zatvor i zamjenjuje ga se blažom mjerom, čim se ostvare uvjeti za to. Zajamčeno je Ustavom RH u članku 25. stavku 3., koji slijedi Europsku konvenciju za ljudska prava, konkretno čl. 5. st. 3., prema kojemu se puštanje na slobodu može uvjetovati davanjem jamstva da će okrivljenik pristupiti suđenju. Iz prakse Europskog suda potvrđeno je da se obaveza propisivanja jamstva umjesto istražnoga zatvora odnosi samo na osnovu opasnosti od bijega, dok za druge osnove to nije obveza.⁶¹ Treba imati na umu da je jamstvo samo ponuda suda okrivljeniku, koju ne mora prihvatiti i uvijek uzeti u obzir da je jedina alternativa za jamstvo istražni zatvor.⁶² Razmatrajući nedavnu sudsku praksu, jamstvo se uglavnom određivalo zajedno uz barem jednu mjeru opreza, najčešće uz zabranu napuštanja boravišta i oduzimanje putovnice, o kojima će biti više riječi u sljedećem poglavlju.

⁵⁸ Zakon o kaznenom postupku, čl. 102.

⁵⁹ Đurđević, Z., (2015). Pravna priroda, pravni okvir i svrha jamstva u kaznenom postupku, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, 22(1), str. 13.-14.

⁶⁰ Krapac, D., *op. cit.* u bilj. 2, str. 365.

⁶¹ Martinović, I.; Bonačić, M. *op. cit.* u bilj. 19, str. 413.

⁶² Đurđević, Z., *op. cit.* u bilj. 59, str. 13.

U presudi poslovnog broja 28 Kv I-91/2023-6, 15 K-17/2023-50 Županijskog suda u Varaždinu, odlučujući o daljnjoj primjeni mjere istražnog zatvora bilo je potrebno preispitati postoje li i dalje zakonske osnove za produljenje mjere istražnog zatvora radi opasnosti od bijega. Optužena osoba bila je državljanin Narodne Republike Kine s prebivalištem u Budimpešti, a sud joj je nakon preispitivanja odredio produljenje mjere istražnog zatvora i izrekao jamčevinu od milijun eura kojom može zamijeniti istražni zatvor. Argument obrane protiv produljenja sastojao se u tome da optuženik i obitelj imaju prebivalište u Mađarskoj te bi puštanjem na slobodu bio dostupan vlastima jer bi boravio u državi članici EU. Također su predložili određene mjere osiguranja kojom bi optuženik ostao u RH i javljao se policiji. Sud je u svom obrazloženju odbio predložene mjere i argumentirao zbog čega smatra da i dalje postoje osobite okolnosti da bi mogao pobjeći i da i dalje egzistiraju zakonski uvjeti radi primjene mjere istražnog zatvora radi opasnosti od bijega, ali ipak uz primjenu blaže mjere kroz institut jamstva. Sud je prijedlog jamstva obrazložio time da bi boravkom u Mađarskoj doista bio dostupan pravosuđu uz mogućnost uhićenja zbog bijega, no obrazlažući da sa Republikom Hrvatskom nije vezan niti osobno niti obiteljski, pa možemo vidjeti da je sud smatrao da primjenom mjera poput oduzimanja putovnice ili zabranom napuštanja boravišta, ne bi bilo moguće prevenirati opasnost od bijega u boljem razmjeru nego što bi se moglo polaganjem jamčevine. Sud je posebno uzeo u obzir visinu pribavljene imovinske koristi, čiju je visinu jamstvo i premašivalo.⁶³ Možemo vidjeti kako sud nije bio uvjerenja da će optuženik zaista ostati dostupan pravosuđu te je i dalje smatrao kako postoje osobite bojazni da bi mogao pobjeći, a ponajviše zbog toga što nije dokazana nikakva veza sa Republikom Hrvatskom.

Zanimljivo je i obrazloženje jednog rješenja Visokog kaznenog suda, kojim je odbijena žalba zbog ukidanja jamstva i mjera opreza kao uvjeta jamstva. Za okrivljenikom je prethodno bila raspisana tjeratica, europski uhiđbeni nalog, na koncu čega je bio i uhićen u Ujedinjenom Kraljevstvu, iako nije pristao na predaju sve do dovršetka postupka po europskom uhiđbenom nalogu. Posljedično mu je bio određen istražni zatvor radi opasnosti od bijega. Postupkom žalbe, ponuđeno je jamstvo u zamjenu za istražni zatvor u iznosu od tadašnjih 7 i pol milijuna kuna, uz mjere opreza. S obzirom na navedene okolnosti, drugostupanjski sud je ocijenio da postoji utvrđena opasnost od bijega, zbog toga što je okrivljeni bio nedostupan pravosudnim tijelima RH i očigledno poduzimao radnje kako bi izbjegao kaznenu odgovornost. Sud je odredio da je bio pravilan zaključak prvostupanjskog suda, kada mu je izrečena mjera istražnog zatvora uz zamjenu za jamstvo jer se u konkretnom slučaju opasnost od bijega koja postoji u

⁶³ Županijski sud u Varaždinu, 28 Kv I-30/2021-6, 7 K-40/2014-551, od 8. lipnja 2021.

slučaju puštanja na slobodu, može spriječiti izrečenim mjerama opreza - zabranom napuštanja boravišta, oduzimanjem putovnice, kao uvjeta jamstvu⁶⁴.

Još jedno rješenje Visokog kaznenog suda, kojim se odbija žalba državnog odvjetnika kao neosnovana, sadrži dobro obrazloženje koje objašnjava svrhu jamstva kao zamjene za mjeru istražnog zatvora zbog opasnosti od bijega. U odnosu na okrivljenika koji ima dvojno državljanstvo, optuženoga za kazneno djelo sa zapriječenom kaznom od najmanje 5 godina, kojemu kćer živi u državi drugog državljanstva, a imajući u vidu njegove imovinske prilike i starost, odnosno bolest, sud je zaključio da je prvostupanjski sud pravilno ocijenio da se opasnost od bijega može uspješno ukloniti blažom mjerom. Sve to sud je povezo sa činjenicama da okrivljenik ima prebivalište u Hrvatskoj na navedenoj adresi, a skupa sa sinom sa kojim zajedno čuva i brine o stoci iz sinova OPG-a, da ima suvlasništvo kuće i zemljišta na istoj adresi, te zaključio da se opasnost od bijega može uspješno ukloniti jamstvom u visini od 200.000,00 kn. Prethodno je bilo odbijeno jamstvo koje je okrivljenik bio ponudio, a u iznosu od 5.000 eura, sa obrazloženjem da je sadašnji iznos jamstva znatno veći.⁶⁵

Bitno je imati na umu da se jamstvo kao zamjena za istražni zatvor može izreći isključivo kao zamjena radi otklanjanja opasnosti od bijega. Stoga, ako je okrivljeniku određen istražni zatvor zbog te osnove, ali i zbog drugih osnova, što nije rijedak slučaj, jamstvo se više ne bi moglo ponuditi. Primjerice, to potvrđuje i rješenje Županijskog suda u Puli kojim se produljio istražni zatvor stranom državljaninu radi opasnosti od bijega i iteracijske opasnosti. Obrana je predložila mjere opreza i jamstvo kao zamjenu, koje su zbog drugih okolnosti svakako bile odbijene jer nisu smatrani dostatnima za otklanjanje istražnozatvornih razloga, međutim sud je napomenuo da je istražni zatvor produljen i zbog iteracijske opasnosti te zbog toga jamstvo uopće ne bi bilo moguće odrediti.⁶⁶ Budući da je jamstvo vezano istražnim zatvorom određenim zbog opasnosti od bijega, ukida se ukoliko se utvrdi postojanje osnova za istražni zatvor različitih od onih zbog kojih je istražni zatvor bio određen. U tom slučaju ponovno će se odrediti istražni zatvor, a nakon zatvaranja će se jamstvo ukinuti. Isto tako, jamstvo se uvijek može ukinuti kada postoji ozbiljna vjerojatnost da će se postupiti protivno uvjetima jamstva i odrediti istražni zatvor. Jamstvo prestaje i pravomoćnom obustavom postupka ili kada osuđenik stupi na izdržavanje kazne zatvora koja mu je izrečena presudom.⁶⁷

⁶⁴ Visoki kazneni sud Republike Hrvatske, II Kž-440/2021-5. od 24. studenog 2021.

⁶⁵ Visoki kazneni sud Republike Hrvatske, II Kž-423/2022-5, od 25. listopada 2022.

⁶⁶ Županijski sud u Puli, Kov-1/2024-Kov-2/2024 od 9. siječnja 2024.

⁶⁷ Zakon o kaznenom postupku, čl. 105.

4.2. Mjere opreza

Istražni zatvor jedna je od mjera osiguranja prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku predviđena glavom IX. Zakona o kaznenom postupku, zajedno sa još 7 mjera, od kojih posebnu cjelinu čine mjere opreza. Osim istražnog zatvora i mjera opreza, ostale mjere koje sprječavaju bijeg su uhićenje, pritvor, istražni zatvor u domu i jamstvo o kojem će biti više riječi kasnije.⁶⁸ Mjere opreza propisane su člankom 98. ZKP-a. Sud i državni odvjetnik će, ukoliko postoje pretpostavke za određivanje istražnog zatvora ili je već određen, preispitati može li se ista svrha istražnog zatvora zamijeniti mjerama opreza. Potrebno je uzeti u obzir i rezultate pojedinačne procjene potreba žrtve, žrtvi bliskih osoba i njene zaštite, te ako se ista svrha može ostvariti tom mjerom, obrazloženim rješenjem odrediti primjenu mjere opreza ili više njih. Okrivljenik se mora upozoriti da će se u slučaju nepridržavanja mjere zamijeniti istražnim zatvorom.⁶⁹

Mjere opreza pojedinačno su propisane te ih je ukupno deset. Budući da nisu sve mjere primjenjive na okolnosti koje bi upućivale da će okrivljenik pobjeći, spominjat će se samo relevantne mjere. To su zabrana napuštanja boravišta, obveza redovitog javljanja određenoj osobi ili državnom tijelu, privremeno oduzimanje putne i druge isprave za prijelaz državne granice. Ostale mjere poput zabrana približavanja određenoj osobi ne bi imale svrhu otklanjanja opasnosti od bijega. Ukoliko je mjera opreza izrečena iz tog razloga, može trajati sve do izvršnosti presude, naravno sve dok za time postoji potreba. Trajanje nije ograničeno rokovima trajanja istražnog zatvora, ali se svaka dva mjeseca mora preispitati njihova potreba, osim ako je određena kao uvjet jamstva.⁷⁰

Iako mjere opreza nisu izrijekom propisane Europskom konvencijom niti drugim europskim propisima, uglavnom su prihvaćene u suvremenom kaznenom postupku kao alternativne mjere istražnom zatvoru, poput jamstva. Njihova primjena isto tako u cijelosti realizira načelo razmjernosti, budući da mogu biti različitog intenziteta, a sve kako bi zamijenile istražni zatvor kao najstrožu mjeru oduzimanja slobode. Reformom zakonodavstva iz 2019. godine, kršenje mjera postalo je samostalno kazneno djelo, a uvedena je i mogućnost njihova samostalnog određivanja ako je istekao rok istražnog zatvora, radi čije su zamjene i uvedene.⁷¹

⁶⁸ Đurđević, Z.; Gluščić, S (ur.); Bonačić, M.; Burić, Z.; Ivičević Karas, E.; Josipović, I.; Novoselec, H.; Kazneno procesno pravo, Primjerovnik, VII. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine (2020), str. 81.-82.

⁶⁹ Zakon o kaznenom postupku, čl. 98.

⁷⁰ Zakon o kaznenom postupku, čl. 98.

⁷¹ Pleić, M.; Budimčić, T. (2021). Mjere opreza u kaznenom postupku–prijepori oko samostalne opstojnosti i trajanja te druga otvorena pitanja, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, 28(2), str. 275.

Osim načela razmjernosti, sudovi se moraju pridržavati i načela supsidijarnosti, koje traži da kada se određeni cilj može ostvariti sa dvije ili više mjera, uvijek primjeni ona blaža⁷².

Primjer ukidanja mjere istražnog zatvora zbog opasnosti od bijega i izricanje mjera opreza vidljiv je, primjerice, u rješenju Visokog kaznenog suda kojim se odbija žalba državnog odvjetnika protiv rješenja kojim se ukida istražni zatvor i određuju mjere opreza. Sud je obrazlagao zbog čega je unatoč postojanju opasnosti od bijega, moguće istražni zatvor zamijeniti mjerama opreza, i to zabranom napuštanja boravišta i obvezom redovitog javljanja policijskom službeniku, uz još nekoliko mjera opreza vezanih uz iteracijsku opasnost koje u kontekstu opasnosti od bijega nisu relevantne. Sud je potvrdio da je okrivljeni talijanski državljanin, što upućuje na okolnosti da bi boravkom na slobodi mogao pobjeći, no isto tako da živi sa suprugom i djecom u Hrvatskoj, što pokazuje obiteljsku povezanost. Sud je ocijenio da je mjera opreza dostatna garancija za odvratanje od bijega i istražni zatvor je opravdano ukinut.⁷³

Sud je uvijek obavezan ograničavati prava i slobode samo u najmanjoj mogućoj mjeri, a mjere opreza ih ograničavaju i zato je uvijek potrebno voditi računa o načelu razmjernosti. To je vidljivo iz rješenja Visokog kaznenog suda, kojim se ukida mjera zabrane napuštanja boravišta – Primorsko – goranske županije, uz iznimku Istarske županije, Karlovačke županije i Grada Zagreba zbog odlaska liječniku. Optuženoj su u prethodnom rješenju bile produljene mjere opreza: već navedena zabrana napuštanja boravišta, obveza redovitog javljanja te oduzimanje putne isprave. Sud je djelomično usvojio žalbu optužene radi ukidanja navedene mjere i potvrdio njezine navode da se zabranom napuštanja boravišta ne ostvaruje svrha zbog koje je određena, odnosno da se ne otklanja opasnost od bijega, a mjera predstavlja ograničenje ustavnog prava kretanja na području Republike Hrvatske. U vezi s preostalim mjerama, sud navodi da opasnost od bijega uistinu postoji, budući da je optužena tijekom postupka u više navrata odlazila u BiH, a povezuje to sa činjenicom da ju se tereti za ukupno čak 119 kaznenih djela te protupravno ostvarenu imovinsku korist od 2 milijuna kuna. Međutim, sud smatra da opasnost od bijega, iako postoji, nije toliko intenzivna pa se može prevenirati i blažom mjerom od istražnog zatvora. Optužena je, naime, bježala u inozemstvo te ne postoji razlog da bi joj se mjerom zabrane napuštanja boravišta unutar RH ograničila sloboda kretanja unutar države, što ju čini neprikladnom i nesvrhovitom za otklanjanje opasnosti od bijega koja nesumnjivo postoji, ali bijega u inozemstvo. Sud je naveo kako se oduzimanjem putovnice i redovitim javljanjem

⁷² Đurđević, Z.; Gluščić, S (ur.); Bonačić, M.; Burić., Z; Ivičević Karas, E.; Josipović, I.; Novoselec, H., *op. cit.* u bilj. 68, str. 81.-82.

⁷³ Visoki kazneni sud Republike Hrvatske, II Kž-414/2021-8 od 1. prosinca 2021.

ostvaruje svrha u dovoljnoj mjeri, a ujedno se na najmanji mogući način zadire u privatni život te su ovako ograničena prava razmjerna sa potrebama kaznenog postupka, a istaknuo je i kako je preostale dvije mjere opreza nikako ne ometaju u svakodnevnom životu. Optužena je također u žalbi predložila da joj se umjesto oduzimanja putovnice samo evidentira u sustavu zabrana napuštanja države, no sud taj zahtjev nije prihvatio budući da ta mjera nije propisana Zakonom o kaznenom postupku.⁷⁴

Iste mjere opreza bile su određene, odnosno produljene rješenjem Županijskog suda u Zagrebu, protiv optuženog državljanina Republike Filipini, s privremenim boravkom u Republici Hrvatskoj, nakon utvrđenja opće pretpostavke za primjenu mjere istražnog zatvora – postojanja osnovane sumnje, te posebne pretpostavke – postojanja osobitih okolnosti da bi optuženik mogao pobjeći i postati nedostupan tijelima kaznenog progona. Sud je utvrdio da iako je osoba strani državljanin, a u RH se nalazi na privremenom radu temeljem ugovora o radu na određeno vrijeme, što ukazuje na okolnosti koje upućuju na opasnost od bijega, svrha istražnog zatvora može se ostvariti i mjerama opreza. Okolnosti koje su prema sudu bile dovoljne da se ukine istražni zatvor bile su to da je u istražnom zatvoru okrivljenik proveo već pet mjeseci, na području RH živi i radi tri godine, uredno je zaposlen i poslodavac ga želi zadržati kao radnika po postojećem ugovoru, a predao je i zahtjev za boravak, što sve upućuje na namjeru da želi ostati živjeti i raditi na području RH. Zbog realne opasnosti od bijega, sud je produljio mjere opreza obrazlažući da se na taj način nadzire postupanje optuženog, ali se ujedno utječe na uredno odazivanje svim pozivima suda i dostupnost u ovom kaznenom postupku.⁷⁵

Možemo uočiti da u praksi sudovi kombiniraju više mjera opreza kada zamjenjuju istražni zatvor radi sprječavanja opasnosti od bijega. To su mjera zabrana napuštanja boravišta, oduzimanje putne isprave te obveza redovitog javljanja policijskoj upravi. Nije neuobičajeno da se mjere opreza izriču i kao uvjet jamstvu kao što je bio slučaj u svim pretraženim slučajevima iz prakse koji su se analizirali.

⁷⁴ Visoki kazneni sud Republike Hrvatske, II Kž-72/2023-5, od 24. veljače 2023.

⁷⁵ Županijski sud u Zagrebu, Kv I-83/2022 K-17/2022 od 5. svibnja 2022.

5. SUDSKA PRAKSA

5.1. Nepoznato boravište

Prema istraženju sudskoj praksi, kao jedan od razloga za određivanje istražnog zatvora javlja se nepoznato boravište optuženika. Iako u ZKP-u taj razlog nije taksativno naveden kao osobita okolnost da upućuje na opasnost da bi osoba mogla pobjeći, ZKP jasno ostavlja prostor sudskoj praksi samo navodeći razloge poput bijega ili nemogućnosti utvrđivanja istovjetnosti osobe te završava odredbu sa riječima „i slično“. Budući da je boravište bitan element za određivanje mjesne nadležnosti (ukoliko nije poznato mjesto počinjenja djela), zaprimanje sudskih pismena i poziva, logično je da se u ZKP-u strogo navode posljedice koje će nastupiti ukoliko se sud ne obavijesti o boravištu, kao što se propisuje dužnost okrivljenika da o namjeni promjene svoje adrese i boravišta mora odmah obavijestiti tijelo koje vodi postupak. Sve je to nužno kako bi se osigurala prisutnost okrivljenika u postupku. Ukoliko sud ne može utvrditi boravište okrivljenika, zatražit će pomoć od policije da ga obavijesti o adresi, a to može završiti i izdavanjem tjeralice.⁷⁶

Sudska praksa nepoznato boravište okrivljenika nedvojbeno svrstava pod opasnost da bi osoba mogla pobjeći i postati nedostižna tijelima kaznenog progona. Takav je zaključak u rješenju o produljenju istražnog zatvora, poslovnog broja: Kov-Us-iz-9/2024, Kov-Us-84/2023, kojeg je donio Županijski sud u Zagrebu na ročištu 6. veljače 2024. godine, a radi odluke o potrebi za daljnjom primjenom mjere istražnog zatvora. Branitelj okrivljene navodio je kako istražnozatvorska osnova iz čl. 123. st. 1. točke 1. ZKP-a ne egzistira jer se okrivljenica nije skrivala niti bježala od tijela kaznenog postupka. Osvrćući se na tu tezu, sud je obrazložio kako okrivljena ima prijavljenu jednu adresu, dok stvarno boravi na drugoj, a na kojoj nije bila zatečena radi uhićenja. Policijski službenici pokušali su ostvariti kontakt i to im je uspjelo tek posrednim putem, posredstvom majke okrivljene i na taj način ju upoznali sa činjenicom da je tražena u policiji te da mora ostvariti kontakt. Okrivljena se ni tom pozivu nije odazvala niti se vraćala na adresu boravišta. Sud je stoga zaključio kako je okrivljena bila upoznata sa činjenicom da je tražena, no nastavljala je biti nedostupna te nije pronađena radnjama potrage. Uhićena je tek po izdanoj tjeratici, a njenu namjeru da ostane u bijegu potvrdila je i pretraga njezinog mobilnog uređaja. Sudsko vijeće donijelo je ocjenu da sve navedene okolnosti upućuju

⁷⁶ Zakon o kaznenom postupku, čl. 565.-566.

na to da bi okrivljena mogla pobjeći i postati nedostižna i nije prihvatio navod da puštanjem na slobodu ne bi pobjegla.⁷⁷

Takva praksa vidljiva je i u rješenju Visokog kaznenog suda Republike Hrvatske, poslovni broj: II Kž-373/2022-5 odlučujući o žalbi optužene kojoj je određen istražni zatvor. Visoki kazneni sud odbio je žalbu kao neosnovanu utvrđujući da je prvostupanjski sud pravilno donio zaključak o postojanju osobitih okolnosti koje upućuju na opasnost da će optužena boravkom na slobodi kriti se, pobjeći i postati nedostupna tijelima kaznenog progona. Prvostupanjski sud temeljio je taj zaključak na okolnosti da se optuženici nije mogao uručiti poziv na raspravu, a policijskom provjerom utvrđeno je da ne prebiva na adresi koja je prijavljena, da je nepoznatoga boravišta, te da članovi obitelji nisu s njome u kontaktu. Tijekom cijelog postupka bila je više puta upozorena na dužnost prijave promjene adrese zajedno s posljedicama ako ne postupi po tome upozorenju. Visoki kazneni sud stoga je potvrdio primjenu mjere istražnog zatvora zbog opasnosti od bijega jer se ta opasnost u ovom slučaju ne bi mogla prevenirati blažim mjerama.⁷⁸

Županijski sud u Varaždinu slično je postupio kada je produljio istražni zatvor radi opasnosti od bijega. Navodi se kako je optuženi prilikom prvog ispitivanja bio upozoren o dužnosti da obavijesti nadležno tijelo koje vodi postupak o svakoj promjeni adrese ili namjeri promjene boravišta, zajedno sa posljedicama koje slijede ako tako ne postupi. Okrivljenik nije obavijestio sud o namjeri promjene boravišta, niti o novoj adresi na kojoj je boravio u Ujedinjenom Kraljevstvu, a sud je do te spoznaje došao tek povodom europskog uhiđenog naloga i obavijesti od policije odnosno Službe za međunarodnu policijsku suradnju. Dostava pismena optuženom je bila upućena na adresu koju je naveo tijekom prvog ispitivanja, ali je vraćena s napomenom "obaviješten, nije podigao pošiljku". Nakon toga izvršena je provjera adrese prijavljenog prebivališta kroz jedinstveni registar osoba RH pomoću čega je utvrđeno da je okrivljeni svoju adresu odjavio, međutim nova adresa nije mogla biti utvrđena ni terenskom provjerom ni izdavanjem naloga za raspisivanjem objave. Također se optuženi nije sam javio sudu iako je to bio dužan učiniti. Tek po uhićenju redarstvenih tijela Ujedinjenog Kraljevstva, pronađena je adresa okrivljenika. Stoga, sud zaključuje da je osoba bila u bijegu jer je unatoč upozorenju o obvezi obavještavanja suda o svakoj namjeri promjene ili promjeni adrese i boravišta, zajedno sa posljedicama koje će nastupiti, odlučila kroz razdoblje od dvije godine ne obavijestiti sud o promjeni boravišta, odnosno prebivališta, što sve skupa daje za zaključiti da je optuženi opstruirao kazneni postupak. Sud je naveo kako se mjerama opreza ne bi mogla

⁷⁷ Županijski sud u Zagrebu Kov-Us-iz-9/2024, Kov-Us-84/2023 od 6. veljače 2024.

⁷⁸ Visoki kazneni sud Republike Hrvatske, II Kž-373/2022-5, od 22. rujna 2022.

ostvariti svrha istražnog zatvora jer državne granice nisu apsolutno nepropusne te se oduzimanjem putovnice ne bi mogla osigurati prisutnost okrivljenika.⁷⁹

Zbog prethodno navedenih obveza optuženika, odnosno okrivljenika jasno je zbog čega sudska praksa nepoznato boravište ili neprijavljenu promjenu adrese tretira kao postojanje okolnosti koja upućuje na opasnost da bi osoba mogla pobjeći. ZKP propisuje obvezu obavještanja suda već o namjeri promjene adrese, a pogotovo o tome da je već promijenjena. Stoga je uistinu logično i razumno pretpostaviti da će osoba koja ne prijavi svoju adresu sudu htjeti pobjeći i na taj način ugroziti kazneni postupak. Ne postoji razlog zbog kojega bi osoba koja želi surađivati sa tijelima kaznenog postupka krila svoju adresu, osim ako u sa istima ne planira surađivati. Osobama sa nepoznatom adresom, policija će na zahtjev suda ili državnog odvjetnika pronaći adresu i uručiti im poziv na sud, a to može dovesti i do mjere dovedbenog naloga.⁸⁰

5.2. Strano državljanstvo

Prema Zakonu o kaznenom postupku, mjesna nadležnost suda uglavnom se uspostavlja prema mjestu počinjenja djela.⁸¹ Zbog toga je moguće da strani državljanin koji počinji kazneno djelo na teritoriju Republike Hrvatske bude osuđen i protiv njega se mogu provesti sve radnje i mjere propisane ZKP-om, a to uključuje i istražni zatvor. Strani državljani imaju i posebna prava, pa tako je člankom 6. zabranjena diskriminacija prema nacionalnoj osnovi (uz sve druge navedene osnove), člankom 8. zagarantirano im je pravo služiti se svojim jezikom, pismom i pravo na besplatno prevođenje. Uhićeni strani državljani imaju pravo na njihov zahtjev obavijestiti konzularno tijelo i omogućiti kontakt, a oni ujedno mogu posjećivati uhićene, odnosno pritvorene državljane, razgovarati s njima i pomagati im pri izboru branitelja. Ako se nalaze u istražnom zatvoru, konzularnom predstavniku omogućit će se posjet.⁸² Međutim, strano državljanstvo sa sobom povlači pretpostavku da bi optuženik mogao pobjeći, koja je prisutna u znatno većoj mjeri od državljanina Republike Hrvatske, naprosto zbog činjenice da su manje vezani teritorijem države od njezinih državljanina. Sudska praksa razvila je i prati takvu pretpostavku, gotovo uvijek vežući strano državljanstvo sa postojanjem osobite okolnosti koja upućuju na to da će okrivljenik pobjeći.

⁷⁹ Županijski sud u Varaždinu, 28 Kv I-30/2021-6, 7 K-40/2014-551, od 8. lipnja 2021.

⁸⁰ Zakon o kaznenom postupku, čl. 169.

⁸¹ Zakon o kaznenom postupku, čl. 20.

⁸² Zakon o kaznenom postupku, čl. 139. st. 2.

To potvrđuje rješenje Županijskog suda u Puli, u kojemu je ispitivano postojanje zakonskih uvjeta za daljnju primjenu istražnog zatvora protiv državljanina Republike Italije. Vijeće je produljilo istražni zatvor talijanskom državljaninu, koji mu je bio određen radi postojanja osobite okolnosti koje upućuju na postojanje predvidive i realne opasnosti da će na slobodi pobjeći, kriti se i na taj način postati nedostupan tijelima kaznenog progona, a da je opasnost takvog intenziteta da se ne može za sada prevenirati blažim mjerama.⁸³ Važna je tvrdnja da za sada to nije moguće, jer prema načelu razmjernosti i članku 131. ZKP-a, sud je dužan svaka dva mjeseca preispitati postoje li i dalje zakonski uvjeti za tu mjeru, te ga ukinuti odnosno produljiti, a čim prestanu razlozi istražni zatvor se mora ukinuti, kako je propisano u članku 122. ZKP. Vijeće je ocijenilo kako je optuženi talijanski državljanin, s prebivalištem u Republici Italiji, a za područje RH nije ničime za sada vezan, ni osobno, ni poslovno, ni imovinski, a k tome je uzeta u obzir i težina kaznenog djela za koje se tereti (kazneno djelo ubojstva). Ponovno je obrazloženo kako se u konkretnoj situaciji svrha istražnog zatvora, za sada, ne može ostvariti niti jamstvom niti mjerama opreza.⁸⁴ U ovom slučaju, praksa je bila čvrstog stava da kod stranog državljanina postoji opasnost od bijega i višestruko produljivala istražni zatvor radi opasnosti od bijega. Iako je obrana smatrala da bi u slučaju odlaska u matičnu državu okrivljenik mogao biti uhićen putem europskog uhidbenog naloga te je predlagala jamstvo, jasno je da sudu to nije bilo moguće prihvatiti. Zaista, čini se da često prisutan argument, da bi se u slučaju opstruiranja postupka okrivljeni mogao uhititi putem europskog uhidbenog naloga, ne otklanja opasnost da bi osoba mogla pobjeći budući da sam sadržava u sebi tezu da je osoba pobjegla, a to se upravo pokušava spriječiti mjerom istražnog zatvora.

Slična praksa vidljiva je i u rješenju Visokog kaznenog suda, kojim se odbija kao neosnovana žalba optuženog protiv produljenja istražnog zatvora, radi postojanja opasnosti od bijega. Sud je žalbu odbio i opravdao istražni zatvor državljaninu Crne Gore koji u Crnoj Gori ima prebivalište, poslovne i obiteljske veze, točnije tamo je oženjen i ima dvoje djece, kao i zaposlen. U Hrvatskoj nije imao ni prebivalište ni boravište, ni obiteljske ni poslovne veze, nego je samo boravio kao vozač u tranzitu. Također su uzete u obzir težina i brojnost kaznenih djela koje mu se stavljaju na teret, a to su kazneno djelo silovanja, protupravno oduzimanje slobode i kazneno djelo prijetnje. Sud je utvrdio da sve opisano, logički povezano, upućuje na

⁸³ Županijski sud u Puli, K-4/2023-84 Kv I-279/2023 OD 18. rujna 2023.

⁸⁴ Županijski sud u Puli, K-4/2023-84 Kv I-279/2023 OD 18. rujna 2023.

konkretnu i razborito predvidivu opasnost da će optuženik prilikom puštanja na slobodu pobjeći i postati nedostupan pravosudnim tijelima.⁸⁵

Vrlo zanimljiv osvrt na strano državljanstvo dao je ponovno Visoki kazneni sud, ponovno odbijajući žalbu kao neosnovanu. Žalbom je zahtijevano ukidanje istražnog zatvora (određenog radi opasnosti od bijega), ili podredno, određivanje mjera opreza ili istražni zatvor u domu. Branitelji okrivljenog smatrali su da činjenica što je optuženik državljanin R.K. ne može nikako predstavljati osobitu okolnost koja bi upućivala na opasnost od bijega jer to predstavlja diskriminaciju temeljem nacionalnosti, a da je i u toj državi u kojoj ima i rođake proveo svega nekoliko dana prije 8 godina, te da ta činjenica ne može biti okolnost zbog koje postoji opasnost od bijega. Drugostupanjski sud je zaključio da se opasnost od bijega pravilno temelji na činjenici stranog državljanstva, za koju je vezan obiteljskim vezama – rođacima s majčine strane, a sve skupa dovodeći u vezu s težinom i brojnošću kaznenih djela koja mu se stavljaju na teret. Sud je stoga potvrdio mjeru istražnog zatvora radi opasnosti od bijega te da se takva opasnost može prevenirati isključivo istražnim zatvorom, a ne blažim mjerama.⁸⁶

Županijski sud u Puli, produljio je istražni zatvor okrivljenom državljaninu Bosne i Hercegovine radi opasnosti od bijega. Branitelj okrivljenog tvrdio je da ne postoji opasnost od bijega jer okolnost da je strani državljanin nije dovoljna za utvrđenje bojazni da će pobjeći, jer je okrivljenik zaposlen, već dugi niz godina živi i ima obitelj u Republici Hrvatskoj. Iako je sud vrlo široko i detaljno objasnio postojanje osnovane sumnje, kao općeg zakonskog uvjeta za izricanje mjere istražnog zatvora, pri objašnjenju zašto konkretno postoji opasnost od bijega, samo je naveo kako je okrivljenik državljanin BiH pa s obzirom na težinu djela koje mu se stavljaju na teret ima interes pobjeći.⁸⁷ Smatram da je u ovom slučaju sud nedovoljno objasnio zbog čega se mjera istražnog zatvora, a radi otklanjanja opasnosti od bijega ne bi mogla ostvariti blažom mjerom, budući da činjenica stranog državljanstva ne smije biti sama po sebi dostatna kao direktna okolnost zbog koje se izriče mjera osiguranja, a posebno ne istražni zatvor kao najstroža mjera, ne obazireći se pritom na ostale okolnosti koje bi se mogle dovesti u vezu sa mogućom opasnosti da bi okrivljenik mogao pobjeći.⁸⁸

⁸⁵ Visoki kazneni sud Republike Hrvatske, II Kž-188/2022-5, od 11. svibnja 2022.

⁸⁶ Visoki kazneni sud Republike Hrvatske, II Kž-201/2023-5, od 16. svibnja 2023.

⁸⁷ Županijski sud u Puli, Kov-1/2024-Kov-2/2024 od 9. siječnja 2024.

⁸⁸ Županijski sud u Puli, Kov-1/2024-Kov-2/2024 od 9. siječnja 2024.

5.3. Dvojno državljanstvo

Dvojno državljanstvo također je u praksi prepoznato kao okolnost koja upućuje na to da bi optužena osoba mogla pobjeći.

Rješenjem Visokog kaznenog suda o žalbi, koja je odbijena kao neosnovana, a bila je podnesena protiv produljenja mjere istražnog zatvora radi opasnosti od bijega, potvrđeno je prvostupanjsko rješenje protiv optuženika koji ima državljanstvo Republike Hrvatske i državljanstvo Bosne i Hercegovine. Osim toga, nije bio pronađen na adresi prebivališta, a prije uhićenja boravio je na teritoriju Njemačke. U vezi s dvojnim državljanstvom, okrivljeni je iskoristio svoje dvojno državljanstvo boraveći na teritoriju BiH, nakon što je prema međunarodnoj tjeratici bio i izručen. Obrana je navodila kako se okrivljeni nije nalazio u bijegu niti je izbjegavao kazneni postupak budući da je dao svoj pristanak na izručenje. Sud je tu tezu odbacio jer se pristanak na uhićenje nije niti razmatrao kao okolnost koja je odlučujuća prilikom donošenja odluke o istražnom zatvoru.⁸⁹

Već spomenuto rješenje Visokog kaznenog suda koje se analiziralo u poglavlju o jamstvu, također sadrži i primjer obrazloženja zašto je dvojno državljanstvo okolnost koja bi mogla upućivati na opasnost da će okrivljenik pobjeći. Okrivljenik je uz Hrvatsko državljanstvo imao i državljanstvo Republike Srbije, a tamo mu je živjela i kćer. To je bila činjenica temeljem koje je sud zaključio da postoji opasnost da će okrivljenik pobjeći u Srbiju i postati nedostupan te na taj način omesti kazneni postupak koji se protiv njega vodi u Republici Hrvatskoj.⁹⁰

Dvojno državljanstvo ne spominje se nigdje u Zakonu o kaznenom postupku, već je kao okolnost koja bi mogla predstavljati bojazan da će okrivljenik pobjeći prihvaćena kroz sudsku praksu. Iako je zadaća zakonodavca predvidjeti učinkovita rješenja radi osiguranja okrivljenikove prisutnosti tijekom kaznenog postupka, realna i životna opasnost uvijek je specifična i konkretna te ju stoga nije moguće predvidjeti, a posebno nije prikladno svaku moguću situaciju unaprijed riješiti Zakonom o kaznenom postupku. Za takve situacije potrebno je revidirati dvostrane ugovore o izručenju, a sve kako bi se, ako ne bi došlo do izručenja, osiguralo preuzimanje postupka i izvršenje presude poštivanjem Republike Hrvatske kao nosioca vlasti što bi zajedno sprječavalo zloupotrebe.⁹¹

⁸⁹ Visoki kazneni sud Republike Hrvatske, II Kž-442/2021-5, od 24. studenog 2021.

⁹⁰ Visoki kazneni sud Republike Hrvatske, II Kž-423/2022-5, od 25. listopada 2022.

⁹¹ Pleić, M.; Budimlić, T., *op. cit.* u bilj. 71, str. 298.

5.4. Europski uhidbeni nalog

Europski uhidbeni nalog je nalog nadležnog pravosudnog tijela države članice Europske Unije, za uhićenje i predaju osoba koja se zatekne u drugoj državi članici u svrhu kaznenog progona, izvršenja zatvorske kazne ili mjere koja uključuje oduzimanje slobode.⁹² Europski uhidbeni nalog predstavlja olakšanje u međunarodnoj kaznenoj suradnji država članica Europske Unije. U primjeni je od 2004. godine, a tim institutom pojednostavljen je prekogranični sudski postupak jer je olakšao komplicirane postupke izručenja koji mogu biti vrlo dugotrajni. Svrha mu je da, kada ga izda jedna država članica, vrijedi na području cijele Europske Unije.⁹³ Budući da nije rijedak slučaj da optuženici pobjegnu u drugu državu radi izbjegavanja kaznenog progona, pokrenuta je suradnja pravosudnih tijela u čitavoj Europskoj Uniji. Tijela kaznenog progona ovlaštena su uhititi osobu i predati ju državi članici koja je izdala nalog.

Europski uhidbeni nalog temelji se na načelu uzajamnog priznavanja sudskih odluka. Od tradicionalnog izručenja razlikuje se po tome što zemlja u kojoj je osoba uhićena mora donijeti odluku u roku od 60 dana, odnosno 10 ukoliko osoba da svoju suglasnost, za brojna kaznena djela ukinuto je provjeravanje je li kazneno djelo kažnjivo u obje zemlje, ukoliko je zapriječena kazna od barem 3 godine. Zemlje Europske Unije više ne mogu odbiti izručenje vlastitih državljana, jedino mogu same preuzeti izvršenje zatvorske kazne osobe koja je u bijegu. Jedini razlozi zbog kojih je obijanje predaje obvezno su zabrana dvostrukog suđenja za isto kazneno djelo, maloljetnost osobe prema zemlji uhićenja ili amnestija.⁹⁴

U praksi domaćih sudova, europski uhidbeni nalog više puta bio je instrument kojim je spriječen bijeg okrivljenika i radi kojega je pokušaj opstruiranja kaznenog postupka bio zaustavljen, a analizirat će se kroz primjere iz nedavne sudske prakse. U praksi, europski uhidbeni nalog nije nužno pretpostavka za izricanje istražnog zatvora radi opasnosti od bijega, pa čak i ako je optuženi zaista bio pobjegao i bio uhićen od strane države. Tako u rješenju Županijskog suda u Zagrebu, poslovnog broja 7. Kov-59/2020 u obrazloženju kojim se produljuju mjere opreza i jamstvo, sud pri obrazloženju spominje da je nakon određivanja istražnog zatvora raspisana tjeratica i raspis sa potragom adrese, a nekoliko dana kasnije i europski uhidbeni nalog protiv okrivljenog. Okrivljeni je napustio Republiku Hrvatsku i

⁹² Zakon o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije (pročišćeni tekst zakona NN 91/10, 81/13, 124/13, 26/15, 102/17, 68/18, 70/19, 141/20, 18/24), čl. 2. st. 8.

⁹³ Europski uhidbeni nalog,

[Europski portal e-pravosuđa - Europski uhidbeni nalog \(europa.eu\)](https://europa.eu), pristupljeno 10. travnja 2024.

⁹⁴ *Ibid.*

temeljem europskog uhidbenog naloga izručen je iz Velike Britanije (tada je Ujedinjeno Kraljevstvo još uvijek bilo član Europske Unije). Nadalje, raspisano je bilo i SIS upozorenje s mjerom „uhitati radi predaje“, a glavnom tajništvu INTERPOLA predan je zahtjev za raspisivanje međunarodne potrage. Navodi se da je okrivljeni boravkom u Ujedinjenom Kraljevstvu poduzimao sve s ciljem da se ne vrati dobrovoljno u Republiku Hrvatsku. Međutim, okrivljenom su bile izrečene mjere opreza i jamstvo, ali ne i istražni zatvor zbog opasnosti od bijega.⁹⁵

Slična praksa vidljiva je i u rješenju Županijskog suda u Varaždinu, kojim je određeno jamstvo od milijun eura kojim se može zamijeniti istražni zatvor. Optuženi je bio državljanin Narodne Republike Kine, s prebivalištem u Mađarskoj, a nalazio se u istražnom zatvoru zbog opasnosti od bijega. Branitelj optuženog smatrao je da bi, ukoliko bi optuženi boravio na adresi u Mađarskoj, i dalje bio dostupan tijelima kaznenog progona Republike Hrvatske, budući da je Mađarska članica Europske Unije. Zbog toga se tražilo ukidanje istražnog zatvora i zamjena mjerama opreza, sa napomenom da ne bi napuštao teritorij Republike Hrvatske. Vijeće je ocijenilo da se i eventualnim boravkom u Mađarskoj, koja je dio Europske unije i schengenskog prostora osigurava dostupnost okrivljenika i da u slučaju njegova bijega može doći do uhićenja, misleći pritom na europski uhidbeni nalog. Na kraju, optuženom je ponuđeno jamstvo umjesto istražnog zatvora. Možemo vidjeti kako europski uhidbeni nalog olakšava postupke međunarodne pravosudne suradnje i njegovim postojanjem sudovi čak i boravak u inozemstvu prihvaćaju kao opasnost od bijega koja nije takvog rizika ako se nalazi u državi članici Europske unije, što pokazuje da ga sudovi smatraju učinkovitim mehanizmom.

Europski uhidbeni nalog bio je predmet i tužbe Europskom sudu za ljudska prava u predmetu *Hernandi protiv Hrvatske*. Podnositelj je bio mađarski državljanin, protiv kojega je Republika Hrvatska izdala europski uhidbeni nalog, te je smatrao da mu je time bilo povrijeđeno pravo na slobodu kretanja. U kaznenom postupku bio je osumnjičen za kazneno djelo davanje mita bivšem premijeru Republike Hrvatske. Navodio je kako je europskih uhidbenim nalogom njegova sloboda kretanja bila ograničena zbog straha da će napuštanjem zemlje čiji je državljanin, Mađarske, biti uhićen i izručen Republici Hrvatskoj, budući da ga Mađarska nije htjela izručiti. Isticao je da je europski uhidbeni nalog bio protupravan i arbitraran. Sud je utvrdio da je zahtjev nedopušten, zbog toga što nisu bila iscrpljena domaća pravna sredstva. No, svakako je zanimljiva činjenična pozadina predmeta, u kojoj je nakon određivanja istražnog zatvora jer je izbjegavao pravdu, a potom izdavanja europskog uhidbenog

⁹⁵ Županijski sud u Zagrebu, 7. Kov-59/2020, od 29. siječnja 2021.

naloga od Hrvatske, Mađarska odbila izvršenje jer se istraga o istim činjenicama već vodila u Mađarskoj. Republika Hrvatska izdavala je europski uhidbeni nalog čak tri puta, a problemi su se javljali i kod izdavanje crvene interpolove tjeralice, koja je zbog prigovora optuženika bila također obustavljena. Spor između Hrvatske i Mađarske prešao je i na arbitražni sud.⁹⁶

5.5. Izručenje

Europskim uhidbenim nalogom olakšana je međunarodna pravosudna suradnja u državama članicama Europske unije. Međutim, Republika Hrvatska graniči sa zemljama koje nisu članice, do kojih je relativno lako doći, a k tome mnogi državljani imaju i dvojno državljanstvo. U javnosti su bili poznati slučajevi bijega u Bosnu i Hercegovinu ili Srbiju. Ustavom je propisano da hrvatski državljani ne mogu biti prognani iz Hrvatske, ne može im se oduzeti državljanstvo, a izručeni mogu biti kad se mora izvršiti odluka o izručenju ili predaji, u skladu sa sklopljenim međunarodnim ugovorima ili pravnom stečevinom Europske Unije.⁹⁷ Republika Hrvatska ima potpisane ugovore o izručenju sa Srbijom, Crnom Gorom, Bosnom i Hercegovinom te Makedonijom.

Međunarodni ugovori i zakonski propisi određuju da zemlje potpisnice trebaju zajednički i samostalno odrediti uvjete za izručenje stranih ili vlastitih državljana. To se odnosi na kriterije na temelju kojih će se odlučiti o opravdanosti zahtjeva za izručenje.⁹⁸ Cilj takvih ugovora je sprječavanje okrivljenika d bijegom u stranu državu, u slučaju dvojnog državljanstva, iskoriste postulat neizručenja vlastitih državljana, što može dovesti do nedostupnosti pravosuđu ukoliko je riječ o državljanima država koje nisu u članstvu Europske Unije.

⁹⁶ Europski sud za ljudska prava, Zsolt Tamás Hernadi protiv Hrvatske, zahtjev br. 29998/15, od 26. rujna 2019.

⁹⁷ Ustav Republike Hrvatske, čl. 9.

⁹⁸ Izručenje,

[IUS-INFO - Izručenje \(iusinfo.hr\)](http://iusinfo.hr)., pristupljeno 10. travnja 2024.

6. ZAKLJUČAK

Istražni zatvor određen radi opasnosti od bijega česta je mjera u kaznenom postupku. Može se izricati samostalno, ali i uz druge osnove radi kojih se može izreći istražni zatvor. Svakako predstavlja najstrožu mjeru osiguranja okrivljenikove prisutnosti u kaznenom postupku, budući da se njome ograničava pravo na slobodu.

Zbog osjetljivosti mjere i neizbježnog ograničavanja ljudskih prava i sloboda prilikom njezinog izvršenja, bilo je potrebno zajamčiti i točno odrediti uvjete pod kojima se istražni zatvor smije izreći. Najvažniji akt u tom procesu bila je Europska konvencija o ljudskim pravima i temeljnim slobodama, s kojom je usklađen i Ustav Republike Hrvatske, te na nižoj razini Zakon o kaznenom postupku. Na ustavnoj i konvencijskoj razini proklamirana su načela na koja uvijek treba paziti prilikom određivanja mjere istražnog zatvora, a to su načela zakonitosti i razmjernosti. Bijeg se može ostvariti na više načina, ali iz prakse Europskog suda za ljudska prava proizlaze smjernice i upute na koji način treba zaključiti da se osoba nalazi u bijegu. Nije dovoljno temeljem jedne činjenice zaključiti da bi osoba mogla pobjeći. Potrebno je sagledati okolnosti s osobne, obiteljske, socijalne ili imovinske strane optužene osobe. Kada se i zaključi da je rizik od bijega velik, istražni zatvor uvijek mora biti krajnja mjera. Svaki puta potrebno je preispitati egzistiraju li još uvijek razlozi zbog kojih je istražni zatvor određen, te ga po potrebi ukinuti ili zamijeniti blažom mjerom.

Alternative kojima se svrha osiguranja od bijega također može postići jesu jamstvo te neke od mjera opreza, kao i istražni zatvoru domu. Mjere opreza kojima domaći sudovi otklanjaju opasnost od bijega su oduzimanje putne isprave, obvezno redovito javljanje te zabrana napuštanja boravišta, najčešće njihova kombinacija, no ponekad i samo jednom. Uz mjere opreza, opasnost od bijega može se prevenirati i jamstvom koje se u praksi najčešće izriče uz mjere.

Najčešće okolnosti iz analizirane sudske prakse, koje su prevagnule oko izricanja mjere istražnog zatvora radi opasnosti od bijega, bile su nepoznato boravište te da je okrivljenik imao strano ili dvojno državljanstvo. Zbog bijega, može doći i do prekogranične suradnje sa stranim državama pri čemu je važan instrument Europski uhidbeni nalog. Bijeg je oduvijek u povijesti bio prepoznat kao pretpostavka za određivanje istražnog zatvora, a danas je sudska praksa domaćih sudova, ali i Europskog suda najvažniji izvor bez kojih ova problematika ne može biti obrađena.

7. LITERATURA

Knjige i članci:

1. Bitanga, M.; Bilušić, I. (2021). Opasnost od ponavljanja djela i određivanje istražnog zatvora—iudex, quo vadis?, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 28(2), str. 241-269.
2. Đurđević, Z., (2015). Pravna priroda, pravni okvir i svrha jamstva u kaznenom postupku, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 22(1), str. 9-47.
3. Đurđević, Z.; Gluščić, S (ur.); Bonačić, M.; Burić., Z; Ivičević Karas, E.; Josipović, I.; Novoselec, H.; *Kazneno procesno pravo, Primjerovnik, VII. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine (2020).*
4. Đurđević, Z.; Tripalo, D. (2006). Trajanje pritvora u svjetlu međunarodnih standarda te domaćeg prava i prakse, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 13(2), str. 551-596.
5. Horvat, L.; Drenški Lasan, V. (2009). Istražni zatvor, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 16(2), str. 583-603.
6. Josipović, I. (2008). Istražni zatvor vs. pritvor: Reforma ili restauracija, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 15(2), str. 915-938.
7. Krapac, D.; *Kazneno procesno pravo, Institucije, knjiga I., VIII. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine (2020).*
8. Martinović, I.; Bonačić, M. (2015). Jamstvo kao zamjena za istražni zatvor: otvorena pitanja, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 22(2), str. 411-436.
9. Pleić, M.; Budimlić, T. (2021). Mjere opreza u kaznenom postupku—prijepori oko samostalne opstojnosti i trajanja te druga otvorena pitanja, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 28(2), str. 271-301.

Pravni izvori:

1. (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (pročišćeni tekst MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17).
2. Ustav Republike Hrvatske (pročišćeni tekst NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14).

3. Zakon o kaznenom postupku (pročišćeni tekst zakona, Narodne novine, 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22).
4. Zakon o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije (pročišćeni tekst zakona NN 91/10, 81/13, 124/13, 26/15, 102/17, 68/18, 70/19, 141/20, 18/24).

Sudska praksa:

1. Europski sud za ljudska prava, Nenad Kovačević protiv Hrvatske, zahtjev br. 38415/13, od 24. studenoga 2015.
2. Europski sud za ljudska prava, Nino Bevc protiv Hrvatske, zahtjev br. 36077/14, od 4. lipnja 2020.
3. Europski sud za ljudska prava, Zsolt Tamás Hernadi protiv Hrvatske, zahtjev br. 29998/15, od 26. rujna 2019.
4. Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-5141/2011, od 06. prosinca 2011.
5. Visoki kazneni sud Republike Hrvatske, II Kž-442/2021-5, od 24. studenog 2021.
6. Visoki kazneni sud Republike Hrvatske, II Kž-440/2021-5, od 24. studenog 2021.
7. Visoki kazneni sud Republike Hrvatske, II Kž-414/2021-8 od 1. prosinca 2021.
8. Visoki kazneni sud Republike Hrvatske, II Kž-188/2022-5, od 11. svibnja 2022.
9. Visoki kazneni sud Republike Hrvatske, II Kž-373/2022-5, od 22. rujna 2022.
10. Visoki kazneni sud Republike Hrvatske, II Kž-423/2022-5, od 25. listopada 2022.
11. Visoki kazneni sud Republike Hrvatske, II Kž-72/2023-5, od 24. veljače 2023.
12. Visoki kazneni sud Republike Hrvatske, II Kž-201/2023-5, od 16. svibnja 2023.
13. Visoki kazneni sud Republike Hrvatske, II Kž-195/2023-5, od 5. svibnja 2023.
14. Županijski sud u Puli, K-4/2023-84 Kv I-279/2023 OD 18. rujna 2023.
15. Županijski sud u Puli, Kov-1/2024-Kov-2/2024 od 9. siječnja 2024.
16. Županijski sud u Varaždinu, 28 Kv I-30/2021-6, 7 K-40/2014-551, od 8. lipnja 2021.
17. Županijski sud u Varaždinu, 28 Kv I-91/2023-6, 15 K-17/2023-50 od 06. studenog 2023.
18. Županijski sud u Zagrebu, 7. Kov-59/2020, od 29. siječnja 2021.
19. Županijski sud u Zagrebu, Kv I-83/2022 K-17/2022 od 5. svibnja 2022.
20. Županijski sud u Zagrebu Kov-Us-iz-9/2024, Kov-Us-84/2023 od 6. veljače 2024.

Ostali izvori:

1. Europski uhidbeni nalog,
[Europski portal e-pravosuđa - Europski uhidbeni nalog \(europa.eu\)](http://europa.eu).
2. Izručenje,
[IUS-INFO - Izručenje \(iusinfo.hr\)](http://iusinfo.hr).
3. Kos, D. (2021). Istražni zatvor krajnja mjera osiguranja prisutnosti okrivljenika, a ne kazna,
https://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/DKos_24Istrazni-zatvor-KRAJNJA-MJERA-OSIGURANJA.pdf.